

Een Maatschappelijke
Diensttijd programma
waar je ontdekt wat je
kan én iets doet voor
je wijk.

B
A
M

SDL Methode

HANDBOEK

SCHOOL
LEVEN

Colofon

School des Levens is een Maatschappelijke Diensttijd (MDT) programma dat van begin 2021 tot juni 2023 op vier locaties werd uitgevoerd.

- Den Haag Schilderswijk (Stagehuis Schilderswijk)
- Den Haag Moerwijk (Wijkz)
- Den Bosch Tramkade (De Conceptenbouwers)
- Eindhoven Woensel Noord (Buro Cement)

Daarnaast zijn Centrum 16.22 uit Den Haag en de landelijke Stichting Bevordering Maatschappelijke Participatie (BMP) betrokken. Centrum 16.22 biedt programma's en tools om jongeren grotere evenementen te laten opzetten op basis van hun eigen ideeën. BMP is verantwoordelijk voor de intervisie van de jongerenwerkers en het onderzoeken/beschrijven van de methodieken die gebruikt/ontwikkeld worden.

Vanaf april 2023 wordt School des Levens ook in Utrecht uitgevoerd, in de wijk Kanaleneiland. Dit gebeurt door het Ontwikkelcentrum Utrecht. Dit Handboek is geschreven op basis van de ervaringen met een eerste MDT-proeftuin in de Haagse Schilderswijk en een uitvoeringstraject van tweeëneenhalf jaar op bovenstaande vier locaties. De publicatie **vonk om te vlammen**, School des Levens van juni 2023, waarin tal van praktijkvoorbeelden, ervaringen en uitspraken van jongeren en begeleiders en prachtige foto's en flyers staan, is een onlosmakelijk onderdeel van dit Handboek.

Redactie Handboek
Saskia Moerbeek
Frank van Meijenfeldt
Asterweg 19C7
1031HL Amsterdam

www.stichtingbmp.nl

Penvoerder School des Levens
Stagehuis Schilderswijk
Teniersplantsoen 13B
2556NX Den Haag

www.schooldeslevens.nl

Voorwoord

Als bestuur van het Stagehuis in de Schilderswijk zijn we trots dat een methodiek die vanuit de haarvaten van de Haagse Schilderswijk is ontwikkeld ook op andere plekken, in een andere context, van waarde blijkt.

School des Levens is ontstaan vanuit een manier van werken die al heel lang binnen het Stagehuis Schilderswijk wordt gehanteerd. Die is ontwikkeld vanaf 2008, toen Nol Breebaart en Willem Giezeman vanuit een pand aan het Teniersplantsoen ruimte wilden geven aan jongeren die geen stageplek konden vinden en aan wijkbewoners om activiteiten voor de Schilderswijk te organiseren. In deze werkwijze staan de relaties tussen bewoners, het ontwikkelen van rolmodellen en oog houden voor de kwaliteiten van mensen (in plaats van problemen) voorop. Het is mooi deze uitgangspunten in dit Handboek terug te lezen.

In wijken als de Schilderswijk biedt de omgeving jongeren veel uitdagingen, maar is er vaak een gemis aan ontmoetingsplekken en aandacht voor persoonlijke ontwikkeling. Terwijl juist de samenleving als geheel en de jongeren specifiek daarbij gebaat zijn.

Voor het Stagehuis Schilderswijk was het geen ingewikkelde stap om de bestaande praktijk met de aanpak van School des Levens door te ontwikkelen tot een herkenbare methodiek.

De uitdaging bij dit grotere Maatschappelijke Diensttijd (MDT) project met vele partners, lag vooral in de financiële verantwoordelijkheid voor de uitvoering. Stek Den Haag heeft bij de start van het project daarvoor haar nek uitgestoken. We zijn deze organisatie blijvend dankbaar voor dit vertrouwen.

Voor de borging van School des Levens is de financiering en verantwoording van het project en alle spin-offs een voortdurende uitdaging. De komende jaren wordt gezocht naar partners in het onderwijs en bedrijfsleven om het programma mogelijk te blijven maken. De School des Levens past niet makkelijk in de bureaucratische logica (zoals trouwens veel maatschappelijke initiatieven), maar de noodzaak om betrokken te zijn in de leefwereld van jongeren en wijkbewoners motiveert ons telkens weer hierin creatief en vasthoudend te zijn.

We nodigen iedereen met interesse in School des Levens uit om contact op te nemen en zelf te ervaren wat deze methodiek in de praktijk teweegbrengt. Dank aan alle samenwerkingspartners en externe organisaties die School des Levens hebben gevormd en blijven vormen. En vooral aan alle jongeren die hebben deelgenomen en aan de jongerenwerkers die hebben bijgedragen aan de ontwikkeling van de methodiek door hun ervaringen en meningen te delen.

Douwe Wielenga

Voorzitter bestuur Stichting Stagehuis
DEN HAAG, 6 JUNI 2023

Inhoud

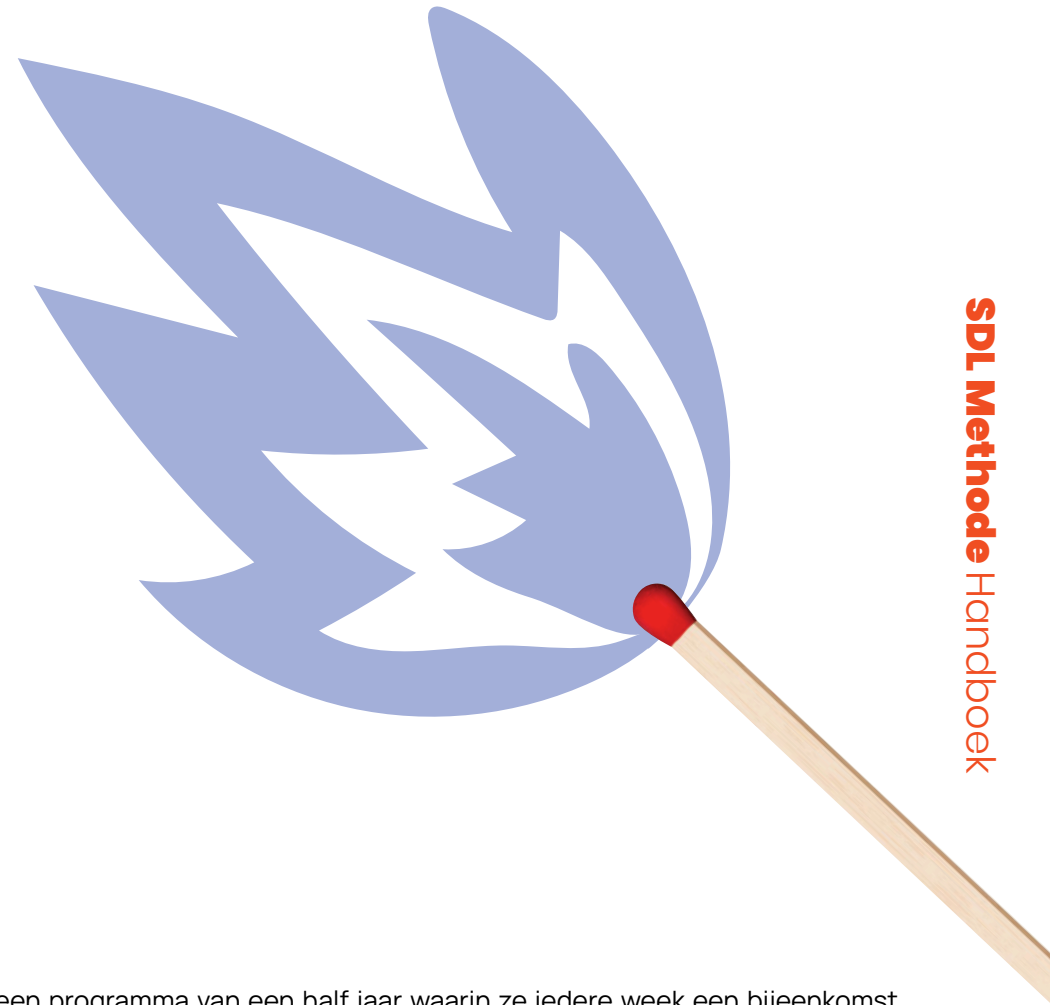
Voorwoord	3		
Inleiding	5		
Voorbeelden:	6		
Bevlogen jongerenwerkers	6		
Basisprincipes	6		
Opzet handboek	7		
1. School des Levens in vogelvlucht	8	3. Onderbouwing	27
1.1 Waarom een School des Levens?	8	3.1 Theory of Change van School des Levens	27
1.2 De aanleiding	8	In ontwikkeling	27
1.3 Doel	9	Input: Wat is er nodig?	27
1.4 Voor wie?	10	Activiteiten: Wat doen we?	28
1.5 Wat voor soort organisatie?	11	Output: Wat zijn de resultaten?	28
		Outcomes: Wat is het effect?	28
		Impact: wat levert het op?	29
		Basistheorieën voor sociaal werk	29
		De Presentietheorie	29
		Youth Organizing theorie/methode	29
		Asset-Based Community Development (ABCD methode)	30
		Gedragsbeïnvloeding	30
		De Zelfconfrontatiemethode	30
		De Roos van Leary	31
		Double loop learning	31
		Schematisch overzicht	32
		3.2 Achtergrondinformatie	34
		3.3 De visie achter de interventie	34
		3.4 Verantwoording	34
		3.5 Praktijkervaringen	35
2. De aanpak	12	Tot slot	35
2.1 De resultaten	12		
2.2 Het programma	12	Bijlage 1 Overzicht activiteiten en events	36
Samenstelling Kerngroep	14	Bijlage 2 Naslag- en literatuurverwijzingen	51
Programma	15	Bijlage 3 Relevante contactgegevens	52
Fase 1 (10 weken)	15		
Fase 2 (10 weken)	17		
Voorbeeldprogramma voor de locaties	19		
Kers op de taart	21		
2.3 Benodigde competenties van begeleiders en ondersteuners	21		
Rollen per locatie	23		
Mijn Eigen Kracht vragenlijst	25		
2.4 Randvoorwaarden	26		
2.5 Kosten	26		

Inleiding

“Onze missie is om jongeren tussen 14 en 27 jaar te begeleiden naar de beste versie van zichzelf in de toekomst. We ondersteunen hen bij hun vorming tot veerkrachtige mensen terwijl ze zich inzetten voor anderen in de samenleving. Met School des Levens worden maatschappelijke problemen aangepakt, het sociale weefsel in de wijk versterkt en persoonlijke uitdagingen aangegaan.”

In het Maatschappelijke Diensttijd (MDT) programma School des Levens (SDL) werken jongeren in de leeftijd van 14 tot 27 jaar aan hun eigen ontwikkeling. Ze ontdekken wat ze leuk vinden, waar ze niet voor in de wieg zijn gelegd, wat ze belangrijk vinden en hoe belangrijk steun van hun omgeving is.

In een programma van een half jaar waarin ze iedere week een bijeenkomst of activiteit hebben, ervaren ze dat ze de groep nodig hebben voor hun individuele ontwikkeling, ontdekken ze dat de wereld groter is en dat dat ze meer kunnen dan ze dachten. Dat laatste doen ze door zelf activiteiten voor mensen in hun wijk op te zetten.

Dit programma is in de praktijk samen met jongeren ontwikkeld. Bij het Stagehuis Schilderwijk kwamen jongeren van MBO en HBO opleidingen stage lopen die eigenlijk geen idee hadden waar ze naar toe wilden. Door veel met ze te praten, ze vertrouwen te geven en ze af en toe uit hun comfortzone te halen, raakten ze steeds gemotiveerder en gingen ze eigen projecten opzetten voor de mensen in de wijk. Door de vertrouwensbanden die er groeiden durfden ook jongeren die het thuis of op straat niet makkelijk hadden zich te uiten.

Op basis van deze ervaringen hebben Yassine Abarkane (verkozen tot beste Praktijkopleider Sector Zorg, Welzijn en Sport in 2023 en Anne-Frieda Neijenhuis van het Stagehuis Schilderswijk, in het kader van een MDT-Proeftuin, het programma voor de School des Levens ontwikkeld. Dit programma is onder andere gebaseerd op de Presentietheorie, Youth Organizing principes en de ABCD-community development theorie. Het basisprogramma dat in de MDT Proeftuin ontwikkeld is, is later uitgebreid met werkzame elementen uit de eveneens Haagse MDT Proeftuin Ga voor Goud van Centrum 16.22. Daarbij gaat het met name om het programmaonderdeel, Events, waarbij jongeren een eigen (groter) event bedenken en organiseren en om het aanbieden van programma's en tools van Centrum 16.22 aan de verschillende SDL-locaties. SDL is een buitenschools programma dat zich niet alleen op stagiaires richt, maar op alle jongeren die in een bepaald gebied en binnen de leeftijdscategorie vallen.

De afgelopen tijd is School des Levens niet alleen uitgevoerd in de Schilderswijk, maar ook in de Haagse Moerwijk, in Den Bosch aan de Tramkade en in Eindhoven, in Woensel Noord. In deze heel verschillende wijken hebben 4 groepen per wijk van ongeveer 10 deelnemers per groep, een SDL-programma van een half jaar doorlopen. Dat was een behoorlijke uitdaging omdat in die tijd Corona heerste en er qua groepsbijeenkomsten weinig kon en mocht. Toch is iedere locatie erin geslaagd om jongeren in een combinatie van individueel begeleiden en werken in kleine groepjes, de programma's tot een goed einde te brengen en de jongeren betrokken te houden. Later in het traject kon er gelukkig weer volop met grotere groepen worden gewerkt. En hoe verschillend de groepen ook zijn, qua leeftijd en achtergrond, het SDL-programma werkt voor allemaal. Dat blijkt uit de geringe uitval, de evaluaties van de

deelnemers, aanvullend onderzoek en het feit dat veel oud-deelnemers nog altijd betrokken zijn bij de SDL in hun omgeving. Het grote geheim? Aansluiten bij de leefwereld van de jongeren en hun vragen, ideeën en talenten leidend laten zijn.

Voorbeelden:

- Een eigen **E-sports competitie** opgezet in Corona-tijd door jongeren van SDL Den Bosch die nu nog steeds draait.
- Oud deelnemers aan de School des Levens Eindhoven die nu een **Jongeren Inlooppunt** organiseren in Winkelcentrum HEUVEL in hartje Eindhoven.
- De **Jeugdraad** in Moerwijk die een direct gevolg is van het eerste SDL-programma in die wijk.
- Meiden die meededen aan de proeftuin SDL Schilderswijk en nu al drie jaar de **meidenclub GIRLZ** organiseren voor meisjes (basisschool leeftijd).

Bevlogen jongerenwerkers

De grote kracht van SDL zijn de bevlogen jongerenwerkers die per locatie in een duo werken en het goed georganiseerde projectmanagement. De jongerenwerkers hebben in het project SDL grote vrijheid om samen met de jongeren een passende invulling van het programma te kiezen, zolang er maar aan een aantal basisprincipes wordt voldaan. Per locatie is er een coördinator die in de gaten houdt of de basisprincipes terugkomen in het programma en of aan de verplichtingen van het landelijke financieringsprogramma voor MDT en/of andere financiers wordt voldaan.

Basisprincipes

Het belangrijkste principe is: SDL gaat over persoonlijke ontwikkeling en niet over bezighouden of je richten op doelen die niet jouw doelen zijn. Daarnaast is het belangrijk dat het programma mét en niet voor jongeren wordt uitgevoerd en dat er behalve aan persoonlijke ontwikkeling ook gewerkt wordt aan projecten voor de wijk die aansluiten bij de behoeften van bewoners. (Om te ontdekken wat je wilt en wie je bent, moet je af en toe wel uit je comfortzone gehaald worden).

School des Levens is als naam gekozen, omdat de persoonlijke ontwikkeling van de jongeren verloopt via de contacten met anderen en de ervaringen van het leven zelf. Die anderen zijn onder meer: de jongerenwerkers, een externe trainer en de andere jongeren die meedoen.

Het is geen schools programma, maar een vormingsprogramma dat inspeelt op de issues waar de jongeren zelf mee worstelen. Soms geven ze die zelf aan, soms worden die door anderen gesignaleerd. Na het meedoen aan de School des Levens voelen de jongeren zich beter voorbereid op het leven dat komt en weten ze beter wat ze zelf willen. Ze weten ook dat het leven een leerschool is waarin iedereen fouten maakt.

Opzet handboek

Dit Handboek is bedoeld voor (potentiële) jongerenwerkers en lokale coördinatoren die met het programma van SDL aan de slag (willen) gaan.

Daarnaast kunnen ook andere jongerenwerkers gebruik maken van (delen) van het handboek. Verder is het bedoeld voor beleidsmakers en onderzoekers die willen weten wat werkt en misschien ook waarom.

Het Handboek is opgedeeld in overzichtelijke hoofdstukken die duidelijk maken uit welke onderdelen het programma bestaat en wat het theoretisch kader is van waaruit gewerkt wordt. De programma-onderdelen worden in een bepaalde volgorde beschreven, maar die volgorde hoeft in de praktijk niet altijd hetzelfde te zijn.

De teksten in het Handboek SDL zijn gebaseerd op afzonderlijke interviews die regelmatig gehouden zijn met de jongerenwerkers op de vier locaties, de twee wekelijkse teams-overleggen met de locatie coördinatoren en de projectleiding, de gezamenlijke teambijeenkomsten die eens per kwartaal hebben plaatsgevonden in de afgelopen tweeëneenhalf jaar en observaties van groepsbijeenkomsten op verschillende locaties.

Onze dank gaat uit naar alle mensen die op een of andere manier betrokken zijn bij de uitvoering van het MDT-programma School des Levens. Hun inzet en betrokkenheid is opvallend groot en hun rol als vertrouwenspersonen is van grote betekenis.

**“Één vonk
is genoeg
voor
een oor-
verdovend
vuurwerk!”**

1. School des Levens in vogelvlucht

1.1 Waarom een School des Levens?

School des Levens is een uniek programma waarin jongeren die meedoen zelf de lead hebben en waarin ruimte is voor intensieve begeleiding. Voor deze opzet is gekozen, omdat de jongeren waarmee gewerkt wordt vaak weinig vertrouwen hebben in school, niet goed weten wat ze willen en opgroeien in een omgeving waarin ze weinig steun ervaren, of steun uit de verkeerde hoek. Doel van SDL is dat zij zich gehoord en gezien voelen, ontdekken wat ze kunnen en merken dat ze voor anderen van betekenis zijn. Een positieve invloed hebben op de omgeving is zeker ook een belangrijk doel van SDL.

Het programma werkt volgens de principes van de Presentie-, de Youth Organizing- en de ABCD-methode voor community development. Daarnaast wordt gebruikt gemaakt van tools uit de positieve psychologie en kennis van groepsdynamica.

De jongerenwerkers van SDL zijn goed bereikbaar, verdiepen zich in het karakter van de deelnemers, vinden geen vraag te gek en hebben oog voor zowel de individuele jongeren als voor de dynamiek in de groep. Ze luisteren goed naar de jongeren en sluiten aan bij hun leefwereld. De verhalen en vragen van de jongeren vormen het uitgangspunt voor gesprekken, gezamenlijke bezoeken aan voorstellingen, tentoonstellingen e.d. en voor gezamenlijke activiteiten. De jongeren organiseren die uitstapjes zoveel mogelijk zelf. In de wekelijkse gesprekken wordt teruggekeken op het verloop van de bezoeken, de onbekende werelden die daardoor in beeld zijn gekomen, de aard van de activiteiten en ieders rol daarin.

Het programma wordt uitgevoerd door ervaren en zeer betrokken jongerenwerkers die dicht bij de doelgroep staan. Zij zijn in eerste instantie de vertrouwenspersonen die maken dat jongeren bereid zijn om mee te doen aan de bijeenkomsten. Later ontstaat er een vorm van mond-tot-mond reclame onder jongeren waardoor deelnemers zich vaak zelf melden. Als het programma meerdere keren achter elkaar in een wijk is uitgevoerd groeit er een groep jongeren die zich wil inzetten in en voor de wijk. Zij fungeren weer als rolmodel voor jongere groepen. Het programma is dus niet alleen van betekenis voor individuele jongeren maar heeft ook invloed op de cultuur in de wijk en soms zelf in de stad.

1.2 De aanleiding

Jongeren in de leeftijd van 17 tot 27 hebben te maken met verschillende leefsituaties en onzekerheden. Sommigen groeien op in armoede, een onveilige thuissituatie en/of wonen in een wijk waar de aantrekkingskracht van de straatcultuur en de verleidingen van criminaliteit groot zijn. Anderen hebben last van onzekerheden en psychische remmingen. Veel jongeren ervaren de wereld na corona anders dan daarvoor en merken dat ze minder gemotiveerd en vooral onzeker zijn. Voor allemaal geldt dat ze nog moeten ontdekken wie ze zijn en wat ze leuk en belangrijk vinden. Op school is er vaak weinig ruimte voor dit soort vragen, of voelen ze zich niet veilig genoeg om hierover te praten. De School des Levens biedt jongeren met uiteenlopende achtergronden de ruimte om in een veilige omgeving te ontdekken wie ze zijn en wat ze kunnen.

Dat is niet vrijblijvend. Ze worden regelmatig uit hun comfortzone gehaald en maken kennis met cultuuruitingen die ze eerder niet kenden. Ook worden ze uitgedaagd om kanten van zichzelf te tonen die ze niet vaak laten zien.

Het programma School des Levens is niet gericht op het oplossen van problemen, maar jongeren die meedoen komen vaak sterker en gemotiveerder uit het traject. Veel van hen blijven ook na afloop van het programma actief. Soms duurt het enige tijd voordat het besef komt van wat ze in dat half jaar geleerd hebben. Dan komen ze later opeens weer opdagen om als vrijwilliger met activiteiten mee te doen of deze te organiseren. Door het programma breiden ze hun netwerk uit, iets waar ze later bij het zoeken naar werk profijt van kunnen hebben.

1.3 Doel

School des Levens is een kleinschalige, intensieve vorm van de maatschappelijke diensttijd, met een maatwerk programma dat aansluit op de behoefte, interesses en vormingsproces van de deelnemers. Daarmee worden jongeren die opgroeien in een beperkte (fysieke en denkbeeldige) leefomgeving met een zwak pedagogisch netwerk ondersteund bij het vinden van hun kracht, terwijl zij zelf projecten bedenken en uitvoeren waarbij zij deze kracht inzetten voor de samenleving. Deze ontdekkingsreis is een vormende ervaring waar zij hun hele leven profijt van hebben.

Doel van School des Levens is: "Bieden van een leerzame en leuke maatschappelijke diensttijd waarin jongeren zichzelf beter leren kennen (wat kan ik, wat wil ik, wie ben ik) en positieve ervaringen opdoen door een eigen project te initiëren op basis van de behoefte van bewoners en in samenwerking met organisaties in de wijk, zodat zij met de School des Levens vol trots bijdragen aan het versterken van de sociale cohesie in de wijk, zelf sterker in hun schoenen komen te staan en solide uitgerust zijn om bewuste positieve keuzes te maken met betrekking tot school, werk en vrije tijd."

“Ervoor zorgen dat ze het zelf willen, is de kunst. Dat is voor ons het dagelijkse werk. Vanuit het vergroten van de leefwereld, beter weten wie je bent, ga je ook meer reflecteren over wie je bent, wat je wil, wat je kan en wat je in de wereld wil bereiken. Je toekomstbeeld wordt meer helder, je weet ook wat je niet wil.”

Op iedere locatie wordt per semester een kernteam van 10 jongeren (17-27 jaar) gevormd. De jongeren in het kernteam zetten zich gedurende 6 maanden gemiddeld 8 uur per week in. Onder begeleiding van jongeren uit het kernteam, nemen zo'n 20 junioren (jongens en meisjes) vanaf 14 jaar deel aan het project. Zij doen bijvoorbeeld mee aan de uitvoering van de eigen projecten van de kernteamleden. Elk traject leidt tot één gezamenlijke of meerdere kleinere activiteiten in de wijk die door de jongeren zelf georganiseerd worden. Streven is om een aantal van deze activiteiten te verduurzamen.

1.4 Voor wie?

Het programma van School des Levens is ontwikkeld in de Haagse Schilderswijk voor en met jongeren die opgroeien in een beperkte leefomgeving met een zwak pedagogisch netwerk. Vanuit sociaal-maatschappelijk perspectief zijn deze jongeren kwetsbaar. Hun familie kan hen, vanwege armoede en onbekendheid met de systemen, weinig steunen op hun levenspad. Ze hebben vaak geen levensdoel of een realistisch toekomstbeeld. Ze zijn aan meerdere opleidingen begonnen of hebben school nooit afgemaakt. Ze brengen hun tijd vooral door op straat, hebben vaak (grote) schulden, kennen criminaliteit van dichtbij, of zijn er onderdeel van, en hebben soms psychische problemen. Na goede ervaringen met het programma is dit ook uitgevoerd in andere wijken in Den Haag, Den Bosch en Eindhoven. De Haagse Moerwijk is vergelijkbaar met de Schilderswijk qua sociale problematiek. In Den Bosch is het programma meer gericht op jongeren die zich willen inzetten om de jongerencultuur in hun stad te versterken. Zij hebben heel verschillende achtergronden. Psychische kwetsbaarheid komt binnen deze groep regelmatig voor. In Eindhoven wordt vooral gewerkt met MBO studenten die dreigen uit te vallen. In alle steden nemen zowel jongens als meiden deel aan het programma. Meestal in gemixte groepen. Een enkele keer bestaat een groep alleen uit meiden of alleen uit jongens.

De ervaringen in de andere steden laten zien dat SDL niet alleen geschikt is voor jongeren in kwetsbare wijken als de Schilderswijk en Moerwijk in Den

VONKEN
SCHITTEREN
LEVENSLUST

GOOD VIBES
PERSOONLIJKE
GROEI

ONTMOETEN

HORIZON VERBREDEN

EIGEN INITIATIEF

WAARMAKEN

KANSEN KRIJGEN
EN OOK NEMEN

DOEN!

Haag, maar ook voor andere groepen. Omdat het programma vrij open is en meer stuurt op het proces dat de jongeren doormaken, dan op geplande activiteiten, durven we inmiddels te zeggen dat SDL in principe geschikt is voor alle jongeren.

Hoewel de doelgroep omschrijving anders doet vermoeden, richt het programma zich niet persé op de meest problematische gevallen. De jongerenwerkers hebben de nodige ervaring maar zijn in de meeste gevallen geen hulpverleners. Een lokaal SDL-project kan zelf kiezen op welke groep het zich richt en dan daarbinnen een goede mix maken van gemotiveerde jongeren en enkele jongeren die dat minder zijn, zodat ze zich aan elkaar kunnen optrekken. De werving gebeurt door de jongerenwerker die veelal al een bepaalde vertrouwenspositie binnen de wijk/groep heeft.

1.5 Wat voor soort organisatie?

Het MDT-programma SDL kan worden uitgevoerd door verschillende organisaties die houden van experimenteren en die gemotiveerd zijn om, zoals dat in SDL kringen genoemd wordt “echt jongerenwerk” uit te voeren.

Kenmerk van echt jongerenwerk is dat het niet alleen gaat om activiteiten organiseren, maar vooral om bij te dragen aan de ontwikkeling van jongeren, op persoonlijk vlak én als groep. In de ene wijk wordt het programma uitgevoerd door een kleine alternatieve organisatie voor jongeren, zoals het Stagehuis Schilderswijk en Buro Cement in Eindhoven, in een andere wijk is het een grotere welzijnsorganisatie als het Haagse Wijkz en in Den Bosch is het Stichting De Conceptenbouwers, die zich vanuit de Mengfabriek op de Tramkade met stadsontwikkeling bezighoudt. Inmiddels is het programma ook in de Utrechtse wijk Kanaleneiland gestart, waar het wordt uitgevoerd door het Ontwikkelcentrum Utrecht, dat lid is van de wijkcoöperatie Kanaleneiland.

Kenmerk van al deze organisaties is dat ze uitgaan van het adagium dat alle jongeren gezien en gehoord willen worden en dat ze werken met bevlogen jongerenwerkers die de doelgroep goed kent en daar zelf (vroeger) ook vaak toe behoorden. Kenmerk is ook dat de jongerenwerkers zich gewaardeerd voelen omdat ze de ruimte krijgen om het programma (in overleg) naar eigen inzicht in te vullen. De locatiecoördinatoren letten vooral op de randvoorwaarden en zijn daarnaast aanspreekpunt om mee te denken over de ontwikkeling van het programma, de aansluiting bij de omgeving en de communicatie met de buitenwereld.

De interventie past binnen het MDT-programma van de Rijksoverheid dat door DUS-I van het ministerie van OCW wordt uitgevoerd. Dit programma vraagt om 25% cofinanciering waarvoor gemeentes, fondsen en bedrijfsleven (social return) zijn te interesseren.

2. De aanpak

2.1 De resultaten

Uit het onderzoek dat stichting BMP heeft uitgevoerd naar het verloop en de resultaten van School des Levens blijkt dat het SDL-programma bijdraagt aan:

- Talentontwikkeling van kwetsbare jongeren - ze ontdekken wat de wereld te bieden heeft, en wat zij de wereld bieden. Ze leren vaardigheden, krijgen kennis en doen ervaringen op voor de rest van hun leven. Zo wordt hun weerbaarheid en zelfredzaamheid vergroot.
- Sociale cohesie in de wijk en daarbuiten door anderen te ontmoeten en verschillende perspectieven en verhalen te leren kennen en een netwerk om zich heen te bouwen dat hen kan ondersteunen als het nodig is. Verschillen worden overbrugd en de jongeren bouwen met hun nieuwe ervaringen, vaardigheden en netwerk mee aan een gezamenlijke toekomst voor de bewoners van de wijk.
- Maatschappelijke impact door de projecten van de deelnemers op het gebied van eenzaamheid, gezondheid, armoede, talentontwikkeling, weerbaarheid en cultuurparticipatie.

2.2 Het programma

Het basisprogramma van SDL is bedoeld om de begeleiders/ondersteuners enig houvast te geven. Het is niet bedoeld als spoorboekje of keurslijf. In de praktijk kunnen er bijvoorbeeld andere volgordes ontstaan in de afwisseling tussen trainingssessies en inspiratiesessies. Een deel van de inspiratiesessie is niet ingevuld. Dat gebeurt door de lokale teams op basis van hun ervaringen met de deelnemers. Een kenmerk van de SDL is dat er organisch gewerkt wordt en dat het programma zich gaandeweg ontwikkelt aan de hand van de behoeftes en de mogelijkheden van de jongeren en gebeurtenissen in hun leven, de wijk of breder. Het SDL-programma van circa 20 weken is gebaseerd op de volgende methodische principes:

1. Inspelen op interesses
2. Praktische hulp
3. Peer support
4. Leren door te doen
5. Positieve emoties
6. Belonen
7. Eén-op-één contact

(zie ook de Youth Organising methode pagina 29)

Silvia uit Eindhoven over een van de meiden in haar groep.

M. heeft wat diepere problemen. Daar had ik het met school over gehad. Ik zeg, goed, luister, dat meisje heeft echt wel in de eerste of tweede lijn hulp nodig. Ik zeg, dat kan ik niet. Ik kan veel, maar dit gaat boven mijn pet, hè. Ze heeft...zelf seksueel misbruik meegemaakt toen ze vijf was, waarin haar moeder haar niet geloofde. Ze heeft ook totaal geen steun aan haar moeder. En een vriendje waar ze heel erg aan hing...waarmee het uit is gegaan. Die heeft haar bedonderd met iemand anders. Dus haar vertrouwen is gewoon volledig weg. Die is gewoon compleet weg. Dat zegt ze ook...Hier heeft ze dan voor het eerst de tranen gelaten.

En het eerste wat ik deed... "Kom. Wil je even lopen? Moet je even op adem komen?

Of wil je hier blijven zitten? Wat wil je? Het is allemaal vrij ernstig wat je niet allemaal aan het vertellen bent. Dat is niet niks, hè?" Dus ik gaf haar gewoon een knuffel. Maar je bent nog steeds een leuke meid zoals je bent.

En... Dat heeft haar gewoon heel veel goed gedaan. En dat had ze die week daarna ook gezegd... Ze had tegen N. gezegd van... Het was gewoon fijn dat iemand mij serieus nam.

Ja, weet je...als het bij haar al zo diep ligt en het is maar...dan valt ze ook in een depressie en dan komt er niks meer uit. Dus wat ze eigenlijk allemaal moet doen, is eigenlijk voor haar helemaal niet haalbaar. Ze wil het wel heel graag. Maar ze wordt er helemaal gek van en om niet gek te worden, doet ze eigenlijk gewoon niks. Dus ik heb het er ook over gehad met haar mentor op school. Ik zei, nou luister, ik heb echte zorgen over haar. Dus iemand anders zal met haar toch wat dieper... Dat er echte gesprekken moeten komen en daar ook op kunnen doorbouwen. Dat is wel wat ze nodig heeft. Maar, omdat er helemaal nog niks voor haar is... ben ik nu een soort buddy.

En dat heb ik ook gezegd: ik ben er voor jou en ik bel haar vaak op, ook in het weekend, want dan is ze vaak helemaal alleen thuis.

Het programma kent twee verschillende fases en beslaat in het totaal 20 weken, voorafgegaan door een week 0 met individuele kennismakingsgesprekken. Per programma wordt een half jaar aan looptijd gerekend, omdat er ook rekening moet worden gehouden met vakanties en de tijd die het kost om deelnemers te werven, zeker als een locatie voor het eerst start met het programma. In de praktijk worden aanvragen bij het MDT-programma van de Rijksoverheid voor een bepaalde periode door de verschillende SDL-partners gezamenlijk gedaan. Dat betekent dat er bijvoorbeeld een totale looptijd is van drie jaar, die dan dus onderverdeeld is in 6 programma's van een half jaar. Naast het basisprogramma per locatie is er zeer regelmatig overleg tussen de verschillende locatie-coördinatoren en de landelijke projectleiding.

Samenstelling Kerngroep

Elk programma van een half jaar kent een kerngroep van circa 10 deelnemers. Bij de samenstelling van die groep maakt de locatiecoördinator, in samenspraak met de jongerenwerkers, een keuze op welke doelgroep het programma zich richt, wat de gewenste verhouding is tussen jongens en meiden, de leeftijd van de deelnemers, hun culturele achtergronden, opleidingsniveau, beschikbare tijd e.d. Er wordt bij de werving dus niet alleen gekeken naar de individuele kenmerken van de deelnemers, maar ook naar de samenstelling van de groep als geheel. Dit is belangrijk voor de groepsdynamiek en de mogelijkheid om van elkaar te leren. Met iedere (potentiële) deelnemer wordt een individueel kennismakingsgesprek gevoerd waarin gekeken wordt wat de achtergronden en ambities van de jongeren zijn en wat de motivatie is om deel te nemen aan de groep. De jongerenwerker maakt een inschatting wat deelname aan het programma deze jongere kan brengen. Daarbij wordt rekening gehouden met mogelijke laatbloeiërs.

“Vraag wat jij kan betekenen voor hen, werk vanuit het vertrouwen, vanuit een relatie en laat het ook vrij om te mislukken. Het gekke is: het mislukt niet - als je altijd die aansluiting maakt bij hun behoefte en interesses, kan het niet misgaan want het is wat zij willen. Het mislukken is onze bril, onze standaard en daar moet je niet naar werken. Het daadwerkelijk uit handen geven is hierbij ontzettend belangrijk.”

Programma

Fase 1 (10 weken)

Het programma is voor de helderheid onderverdeeld in twee fases van 10 weken. In fase 1 ligt het accent op het **uit je comfortzone** treden. Dat gebeurt door met de groep naar voorstellingen, tentoonstellingen e.d. te gaan en door workshops te volgen van (externe) trainers.

In deze periode is er eens per week op een vast tijdstip een bijeenkomst van circa twee uur, waarin de jongeren en de begeleider(s) bij elkaar komen. Dit worden **inspiratiesessies** genoemd. Tijdens deze sessie maken de deelnemers kennis met elkaar en met de jongerenwerkers. Op basis van de gesprekken in de groep, waarin zowel persoonlijke ervaringen als actuele thema's aan bod komen, worden keuzes gemaakt voor gezamenlijke uitstapjes naar voorstellingen, tentoonstellingen en events in de omgeving. Deze uitstapjes worden zoveel mogelijk door de jongeren zelf georganiseerd. Elk extern bezoek wordt in de groepsbijeenkomst nabesproken. Bij de uitstapjes gaat het om kennismaken met verhalen van mensen waar je normaal niet mee in aanraking komt.

Voorbeelden van externe activiteiten zijn: een bezoek aan Kamp Vught, Grafiti-workshop, Theatervoorstelling Angry Young Men, een excursie naar de Weathermakers en een VR-experience.

Tijdens de inspiratiesessies kunnen ook **workshops** plaatsvinden waarvoor mensen uit de eigen omgeving worden uitgenodigd die een voorbeeldfunctie vervullen. Denk aan jongeren die sollicitatietrainingen organiseren of jonge ondernemers uit te buurt. De jongeren kunnen ook zelf **ontspanningsactiviteiten** organiseren. Tijdens de nabesprekingen kijken de deelnemers terug op een activiteit en wat ze daarbij gehoord, gezien en gevoeld hebben, of bespreken een gebeurtenis uit de actualiteit. Soms komen de verhalen uit de jongeren zelf en haakt de begeleider daarop in, soms gooit de begeleider zelf een vraag of onderwerp op tafel. Daarbij is ook oog voor de sociale vaardigheden van de deelnemers.

In fase 1 vinden er **twee sessies met een externe trainer** plaats. Dat is iemand die veel ervaring heeft in het werken met jongeren en die in staat is ze naar zichzelf en hun eigen motivaties te laten kijken. “Wie ben jij, wat kan jij, wat wil jij”. Geen gemakkelijke vragen voor jongeren. Door een externe trainer hiermee aan de slag te laten gaan kan de jongerenwerker zijn/haar rol als vertrouwenspersoon blijven vervullen. Iemand waarmee je kan napraten over de effecten van de training. In het actuele programma is het ook mogelijk om mensen van Centrum 16.22 uit te nodigen. Zij kennen veel verschillende werkvormen om lastige onderwerpen bespreekbaar te maken. Tussen de sessies door onderhoudt de jongerenwerker individuele contacten met de jongeren over de voortgang van afspraken die gemaakt zijn (ook via de telefoon/Whatsapp/Snapchat) en voert hij waar nodig individuele gesprekken. De jongeren maken ook afspraken met elkaar en ondersteunen elkaar op allerlei praktische manieren. **(Peer-to-peer ondersteuning/coaching)**.

Fase 1 wordt afgesloten met een evaluatiebijeenkomst waar de deelnemers de verschillende activiteiten en sessies van de weken daarvoor waarderen met een cijfer (0 tot 5). Daarna worden ze uitgenodigd om de cijfers die ze hebben gegevens toe te lichten. Wat was helemaal top en waarom? Wat vonden ze helemaal niks? Waarom? Wat zou een volgende keer anders moeten? Deze evaluatie zegt niet alleen veel over het programma tot dan toe, maar ook over de beleving van de deelnemers en de groei die ze in die weken hebben doorgemaakt.

Deelnemer aan groep 4 SDL Eindhoven over jezelf ontdekken:

I: En kan je nog een voorbeeld geven van een andere activiteit die jullie gedaan hebben? Die je leuk vond? Of leerzaam?

J: Ja, wat hebben we allemaal gedaan? We hebben veel vragenspellen gedaan. Vragen waar je echt van gaat nadenken en we zijn ook een keer bij de escaperoom geweest. En ja, toen moesten we allemaal raadsels oplossen. En bij sommige mensen zag je echt dat ze er goed in waren. En bij sommige mensen zag je ook dat ze er niet goed in waren. En dat was bij mij zo. En op een gegeven moment dacht ik van, ik kap ermee. Ik stop ermee. Omdat ik het eigenlijk niet kon.

En in het dagelijks leven ben ik ook eigenlijk zo. Als ik weet dat ik er iets niet van kan, dan geef ik ook gelijk snel op. En daar ging ik ook gelijk over nadenken. En dat is ook iets waar ik aan kan werken, ik heb het gelijk opgeschreven. Ik vind het mooi dat het ook gewoon op leuke manieren kan, iets over jezelf ontdekken. Snap je?

Fase 2 (10 weken)

Fase 2 staat in het teken van de **eigen projecten en events** die de jongeren gaan organiseren, op basis van behoeftes die zij bij zichzelf en bij anderen hebben geconstateerd. Het kan hierbij gaan om één gezamenlijk plan, waarbij iedereen een eigen rol heeft in de organisatie, of om meerdere kleinere activiteiten die door subgroepjes worden georganiseerd. Het kan ook zijn dat de activiteiten van verschillende subgroepjes samenkomen in een gezamenlijk event. Allereerst gaan de jongeren kijken of de ideeën die ze hebben door anderen worden omarmd. Ze moeten dus met hun plannetje de boer op om uit te zoeken of anderen dat ook een goed plan vinden. Die gesprekken zijn spannend en nieuw, maar juist daarom ook een waardevolle leerervaring. De volgende stap is het maken van een begroting en een plan voor het organiseren van het project/event. De gezamenlijke groepssessies worden gebruikt om de plannen te bespreken en elkaar te helpen.

Het soort activiteiten dat de jongeren organiseren kan heel verschillend zijn. In coronatijd gingen jongeren kaartjes bij oudere mensen in de brievenbus doen en voedselpakketten langsbrengen. Ook organiseerden ze E-sports events. Er zijn diverse voetbaltoernooien/competities voor jongere jongeren georganiseerd, een event over mental health, Iftars, hiphop podia, een tentoonstelling over vrijheid, filmpjes over straatintimidatie een Do It Yourself festival, met 8 verschillende soorten activiteiten van jamsessies tot kledingruil en nog veel meer. Daar waar het kan wordt samengewerkt met andere organisaties, maar alleen als het de plannen van de jongeren versterkt.

In fase 2 vervullen de deelnemers ook **een mentorrol voor 2 jongere jongeren** (junoren). Deze mentorrol kan praktisch worden ingevuld door de junioren te betrekken bij het te organiseren project/event, maar ook door speciale activiteiten voor/met hen te organiseren.

Ook in deze fase zijn er twee sessies met de **externe trainer**. Hierbij wordt zelfkennis verdiept en wordt het belang van sociale vaardigheden benadrukt. **Centrum 16.22** is beschikbaar om locaties te steunen die een groter event gaan organiseren. Zij hebben daarvoor een programma van een aantal sessies dat de jongeren hierop voorbereid. Hun werkvormen kunnen ook de meest ongemotiveerde jongeren in een doe-modus krijgen.

Het gebeurt regelmatig dat de projecten van de deelnemers behoorlijk ambitieus zijn en meer tijd kosten dan past binnen de geplande periode van 20 weken. Dat is op zich geen probleem, al is het wel belangrijk dat de jongerenwerkers hier met de verdeling van hun uren rekening mee houden.

Hoewel het niet het hoofddoel van deze fase is, kunnen er ook in fase 2 kans zijn om de jongeren uit hun comfortzone mee te nemen naar bijvoorbeeld voorstellingen, musea of inspirerende sprekers.

Jongerenwerker **Jamal** uit Moerwijk over doorstroming en de dynamiek van School des Levens:

Volgens mij hadden we elf jongeren in de tweede groep. De jongens zijn uiteindelijk naar de Buurtbroeders toegegaan. En alle zes meiden zijn bij de Jeugdraad gekomen. En het is nu wel zo dat de Buurtbroeders, die zeggen nu ook wel dat ze zich aansluiten bij de Jeugdraad. Om wijkgericht echt wat te doen. De Buurtbroeders richten zich eigenlijk alleen op twee straten. Dus daar houden ze zich mee bezig. Maar op het moment dat het over de wijk gaat, dan zorgen ze wel dat ze erbij zijn. Dus eigenlijk is het zo, nu ik erover nadenk, dat de hele Buurtbroeders en ook de Jeugdraad voor een belangrijk deel vanuit School des Levens zijn gevuld.

En nu hebben we Y. en een andere jongen, Z. Z. is een jongen van praktijkonderwijs die ook eigenlijk nergens een plekje kon vinden. En die sluiten zich nu ook aan bij de Jeugdraad. Y. en Z. zitten allebei in de vierde groep. Maar de invulling die zij brengen is dan heel anders dan wat de anderen doen. Maar als die kerngroep van de Jeugdraad dingen verzinnen, dan halen ze eigenlijk dus bijvoorbeeld de Buurtbroeders erbij voor de uitvoering of voor het meedenken. En bijvoorbeeld Y. en Z., die vragen ze er dan ook erbij, voor echt hele specifieke taken die zij kunnen doen. Gewoon dingen uitvoeren. Dus bijvoorbeeld, net als nu, gaat hij flessen terugbrengen, de boodschapjes doen, dat soort dingen. Dat geeft hun gevoel dat ze ergens bij horen. En volgens mij hebben ze dat in de School des Levens geleerd, dat je zo een ander een plek kan geven.

Week nr.	Programmaonderdeel Fase 1	Uitvoerder(s)
0	Individuele kennismakingsgesprekken met de jongeren over motivatie, achtergronden, leerbehoefte en beschikbaarheid	Jongerenwerker en waar mogelijk tweede begeleider
1	Introductiebijeenkomst. Kennismaken met elkaar. Wat gaan we doen, wanneer komen we bij elkaar, wie maakt het programma en wanneer is het klaar? Invullen Mijn Eigen Kracht vragenlijst in deze of volgende sessie. (zie pagina 25)	Jongerenwerker
2	Trainingssessie 1. Deel 1: Waarom doe je mee? Wat gaan we doen? Verwachtingen over en weer, de reis naar je zelf. Deel 2: Waar ben je trots op? Waar ben je goed in? Waar blijkt dat uit? Waar kan je over dagdromen?	Externe trainer
3	Externe activiteit/ontspanningsactiviteit/workshop en nabespreking	Jongerenwerker + tweede begeleider en/of externe trainer
4	Externe activiteit/ontspanningsactiviteit/workshop en nabespreking	Jongerenwerker
5	Externe activiteit/ontspanningsactiviteit/workshop en nabespreking	Jongerenwerker + tweede begeleider en/of externe trainer
6	Trainingssessie 2. Deel 1: terugblik, wat is er boven gekomen? Studiekeuze en	Externe trainer, in aanwezigheid van

	andere activiteiten, Hoe zichtbaar ben je? Wat denken anderen over jou? Urgentiebesef. Deel 2: Welke invloeden bepalen je gedrag en je keuzes? Hoe ga je hiermee om in de toekomst?	jongerenwerker en tweede begeleider
7	Externe activiteit/ontspanningsactiviteit/workshop en nabespreking	Jongerenwerker + tweede begeleider en/of externe trainer
8	Inspiratiesessie. De locatie die in deze fase een event gaat organiseren nodigt Centrum 16.22 uit om met de jongeren in gesprek te gaan over de vraag: Wat is een event? En wat stellen zij zich daarbij voor? De andere locaties kunnen iemand uitnodigen die zelf een mooi maatschappelijk initiatief heeft genomen en daar over kan vertellen (als inspiratie voor de eigen event/projectplannen van de jongeren)	Jongerenwerker + tweede begeleider en/of externe trainer
9	Externe activiteit/ontspanningsactiviteit/workshop en nabespreking	Jongerenwerker + tweede begeleider en/of externe trainer
10	Evaluatiebijeenkomst waarin de externe activiteiten en inspiratiesessies worden gerankt van 1 (geen indruk gemaakt) tot 5 (veel betekenis gehad). De jongeren onderbouwen de cijfers met argumenten. Ook spelen ze een complimentenspel waarmee ze elkaar complimenten geven.	Jongerenwerker + tweede begeleider

Week nr.	Programmaonderdeel Fase 1	Uitvoerder(s)	17	Organisatie eigen projecten/event	Jongerenwerker
11	Brainstorm. Wat leeft er in de wijk, wat zijn de behoeften van bewoners? Hoe kom je erachter of je denkbeelden kloppen?	Jongerenwerker en tweede begeleider	18	(Start)uitvoering eigen projecten/event	Jongerenwerker en Centrum 16.22 (op een van de locaties)
12	Trainingssessie 3. Deel 1: Terugblik, drijfveren wat zijn dat? Kun je een waarde benoemen? Kun je elkaars kwaliteiten benoemen? Waarom doe je dingen die je doet zoals je ze doet? In je kern? Deel 2: Twee droombanen uitvoerig en gedetailleerd beschrijven (een hele werkdag) en presenteren in groepjes. Op zoek naar steeds terugkomende kernbegrippen en/of situaties. Drijfveren, randvoorwaarden en kern waarden.	Externe trainer, in aanwezigheid van jongerenwerker en tweede begeleider	19	Trainingssessie 4. Deel 2: Huiswerk is het maken van een pitch (1 minuut) Het houden van een pitch over wie je bent, waar je goed in bent, wat je drijfveren zijn en wat een kernwaarde van je is. Presenteren van de pitches in de groep, nabespreking, aandacht voor vorm en inhoud, groepsdiscussie over wat in de toekomst nog sterker zou kunnen. Complimenten invullen Mijn Eigen Kracht vragenlijst.	Externe trainer, in aanwezigheid van jongerenwerker en tweede begeleider
13	Workshop projectplan/eventplan schrijven.	Jongerenwerker en/of Centrum 16.22 (op één locatie)	20	Slotbijeenkomst en certificaat uitreiking	Jongerenwerker, tweede begeleider en eventueel externe trainer
14	Pitch Projectplannen voor begeleiders en voor de groep.	Jongerenwerker en tweede begeleider	21	Evalueren	Jongerenwerker en tweede begeleider
15	Vorbereiding eigen projecten/event	Jongerenwerker en Centrum 16.22 (op een van de locaties)			
16	Plannen en organisatie eigen projecten (kan ook betekenen extra geld werven)	Jongerenwerker en tweede begeleider			

Kers op de taart

In het MDT-programma SDL is ook ruimte om een kers-op-de-taart activiteit te organiseren voor de deelnemende jongeren. Dat is een bijzondere reis of een bijzondere activiteit die door de jongeren ervaren wordt als een beloning voor hun inzet, maar waar ze ook weer veel van leren. Voorbeelden zijn onder meer: een bezoek aan de Mergelgrotten in Maastricht, een survival weekend in de Ardennen, of een bezoek aan Berlijn.

Het programma voorziet in een vrijwilligersvergoeding. Dat is belangrijk, maar voorkomen moet worden dat die vergoeding het enige motief vormt voor jongeren om mee te doen. Bij de start kan de vergoeding pas in een later stadium worden gegeven, als de jongeren al het nodige hebben laten zien, maar als de vergoeding eenmaal is betaald zingt zich dat rond in de wijk, dus bij een tweede groep moeten hierover van tevoren heldere afspraken worden gemaakt.

2.3 Benodigde competenties van begeleiders en ondersteuners

De uitvoering van de School des Levens staat of valt met de kwaliteit van de jongerenwerkers. Zij moeten het vertrouwen van de jongeren hebben en het gezag om ze af en toe uit hun comfortzone te halen, de discussies kunnen voeren die daaruit voortvloeien en in staat zijn om te zien waar de (verborgen) krachten van de verschillende deelnemers liggen.

Dat betekent dat de begeleiders de jongeren serieus nemen in wat ze doen en zeggen, maar ook vanuit hun overzichtspositie weten op welke momenten ze willen/moeten confronteren en bijsturen. Dat het programma met jongeren ontwikkeld wordt wil niet zeggen dat alles wat de jongeren doen oké is. Het meedoen is niet vrijblijvend. Soms moeten de jongerenwerkers druk zetten op de deelnemers om de dingen die ze zelf bedacht hebben ook echt te realiseren, of om simpelweg te zorgen dat ze op tijd komen. Dit vraagt om goede sociale vaardigheden en om inzicht in de eigen motieven waarom je als jongerenwerker een opmerking maakt of een voorstel doet.

“Samen maken we elkaars dromen waar...”

DEELNEMER AAN HET DIY-FESTIVAL IN DEN BOSCH

Alleen als je zelf duidelijk bent over jouw motieven, kun je tegelijk vertrouwenspersoon en programma uitvoerder zijn. Uit de ervaringen tot nu toe blijkt dat elke groep anders is en een eigen dynamiek kent. Het voordeel van twee jongerenwerkers, is dat ze elk hun eigen klik kunnen hebben met bepaalde deelnemers. Een belangrijk aspect van het programma is het inzetten van de groepsdynamiek om jongeren individueel te laten ervaren wat de effecten van hun eigen gedrag zijn. De groepsdynamiek wordt ook ingezet om jongeren die niets of weinig zeggen uiteindelijk toch aan het praten te krijgen, door ze te laten ervaren dat er een groep is die echt in ze geïnteresseerd is.

De jongerenwerkers kunnen niet goed functioneren zonder dat er aan een aantal randvoorwaarden wordt voldaan, dus een goede en directe relatie met de locatiecoördinator door wie ze zich gesteund en gehoord voelen is van groot belang. Hieronder staan de verschillende rollen beschreven die zijn te onderscheiden bij de uitvoering per locatie. Deze rollen zijn niet aan vaste personen gekoppeld. Soms kunnen verschillende rollen in één persoon worden gecombineerd. Dat geldt overigens niet voor de externe trainer. Zelfs al kan een van de vaste jongerenwerkers methodisch deze rol vervullen, dan nog is het toch niet verstandig dit te doen. Een onderscheid tussen de externe rol van 'opschudder' en de interne rol van vertrouwenspersoon bij wie je ook kan 'uithuilen' nadat je opgeschud bent, is wezenlijk.

Yassine uit de Schilderswijk over doorvragen

Verschillen tussen de groepen? Wat betreft kenmerken als leeftijd, achtergrond, waar ze vandaan komen, opleiding die ze volgen, tuurlijk zit daar verschil in, maar dat zijn gemiddelde kenmerken die best overeenkomen met alle jongeren die we in de School des Levens bedienen. Maar ga je de diepte in, dan zie je wel een heel ander verschil. De laatste groep die we nu hebben, dat is mij echt wel bijgebleven, is hoe snel we daarmee de diepte ingingen. Dit is een groep van tussen de 17 en 22 jaar. Er zit een uitschieter tussen, van 32, maar goed. 17 tot 22 jaar gemiddeld. En ik denk dat die periode, zeg maar, die initiële periode, dat zij die COVID hebben meegemaakt. Waardoor ze hebben meegemaakt hoe het is om te voelen, om beperkt te zijn, of beperkt te worden. Beperkingen te hebben of te kennen in je leven, dat die maakte dat je wat sneller en makkelijker de diepte in kan gaan, omdat je proeft dat die behoefte er is om erover te willen praten.

En waar heb ik het dan over? Dan bedoel ik over: Hoe sta je in je leven? Ben je gelukkig? Wat is geluk? Wie ben je eigenlijk? Is geld verdienen het enige wat telt op die leeftijd? Binnen deze groep proef ik ook van, maar geld maakt niet gelukkig.

Niet alleen geld maakt gelukkig. Tuurlijk, het helpt, het is een middel, het is belangrijk. Het houdt ons dagelijks bezig. Ik vond het echt heel bijzonder. En dat hebben we, heb ik niet eerder bij een groep meegemaakt dat we dat in de derde sessie al naar boven kregen. Dus we gingen met elkaar in gesprek. Dat zij op deze jonge leeftijd kantelpunten konden aanwijzen in hun leven is bijzonder. Momenten waarin zij toch foute keuzes hebben gemaakt. Dus iemand die jarenlang is gepest, wat hij daartegen heeft gedaan. Dat hij daarin is doorgedraaid. Maar zich ook wel bewust was dat hij aan het doordraaien was. En dat hij eigenlijk een soort van balans moest gaan vinden.

Ik moet ook heel eerlijk zeggen, ik denk dat wij ook een beetje beter zijn geworden. Door de ervaring in meerdere groepen. We hebben vanaf de Proeftuin, als je kijkt tot nu, ik denk dat we nu zeven groepen hebben gedraaid. Je leert beter aandacht geven. Nog beter aandacht geven echt. En soms ook het lef hebben, wat ik eerst had, van dat ik dat niet moet willen. Het lef hebben om door te vragen tot een bepaald punt. En dat hoeft niet per se zo te zijn dat dat het is. En dan zegt zo iemand tegenover jou, of ja, klopt dat? En dan heb je een key. Of nee, nee, dat bedoel ik niet. En dan komt er iets anders. Ja, dus doorvragen en niet bang zijn zelf.

Rollen per locatie

1. De vaste jongerenwerker. Dit is de vertrouwenspersoon voor de deelnemers. Hij/zij begeleidt de groep tijdens de inspiratiesessies en de externe bezoeken en organiseert deze in overleg en samenwerking met de tweede begeleider en de jongeren. De jongerenwerker is nadrukkelijk on- en offline aanwezig en bereikbaar voor vragen. Hij/zij neemt ook zelf initiatief om de jongeren tussentijds te appen en te bellen. Ook voert hij een-op-een gesprekken met jongeren, als zij daarom vragen of als dat vanuit de voortgang van het programma nodig is.
2. De tweede begeleider /ondersteuner. Dit is iemand die in een zekere mate een buitenstaandersrol vervult. Deze persoon zit minder diep in de leefwereld van de jongeren, maar begrijpt de inzet van het programma heel goed en heeft een breed netwerk dat het mogelijk maakt verrassende uitstapjes/inspiratiesessies te organiseren. De tweede begeleider is ook de sparringpartner voor de jongerenwerker over het verloop van de sessies, het gedrag en de karakters van de jongeren en de verschillende stappen in het programma. De tweede begeleider kan ook de rol van locatiecoördinator vervullen.
3. De externe trainer/coach. Deze persoon voert per programma drie of vier trainingssessies uit met de deelnemers. Daarbij gaat het om het ontwikkelen van zelfinzicht, sociale vaardigheden e.d. De externe trainer/coach kan de jongeren op allerlei manieren een spiegel voorhouden. Hij/zij staat in nauw contact met de twee vaste begeleiders en bespreekt voorafgaand aan zijn/haar eigen sessies, met hen de gedragspatronen in de groep en de reacties van de jongeren op de inspiratiesessies. De externe trainer doet veel oefeningen met de deelnemers. Deze oefeningen staan niet in het programma, omdat iedere trainer weer een andere aanpak heeft. De jongerenwerker en als het even kan ook de tweede begeleider zijn aanwezig bij de trainingssessies.
4. De locatiecoördinator. Dit is degene die de relaties met de andere locaties en de overall projectleiding onderhoudt. De coördinator is verantwoordelijk voor de administratieve verwerking, contracten, facturen e.d. en heeft een belangrijke rol bij het monitoren van de uitvoering op locatie. De coördinator is ook overlegpartner voor de jongerenwerkers en onderhoudt de externe relaties.

Verder zijn er twee ondersteuners voor workshops en voorbereiding van events vanuit Centrum 16.22 beschikbaar. Zij kunnen workshops organiseren over lastige onderwerpen en de jongeren stap voor stap meenemen in het opzetten van een event.

Er is geen omschreven opleiding voor de rol van de jongerenwerkers. Sommigen hebben het vak in de praktijk geleerd. Andere hebben een MBO-opleiding sociaal werk, of een HBO-opleiding psychologie. Het meest belangrijke is dat zij een directe aansluiting hebben met de jongeren en dat zij hun taal en hun manier van doen begrijpen. Ook is het belangrijk dat ze een breed arsenaal aan vaardigheden hebben om jongeren te steunen, uit te dagen en bij te sturen. De gezamenlijke teambijeenkomsten waar jongerenwerkers van verschillende locaties bijeenkomen, zijn belangrijke momenten voor intervisie. Tijdens deze bijeenkomsten kunnen ook werkvormen worden uitgewisseld. In de praktijk gebruiken de jongerenwerkers allerlei spellen en andere technieken die passen bij wat zij op dat moment met de jongeren willen bereiken. Bijvoorbeeld een complimentenspel of een escaperoom. Soms sluiten ze ook aan bij programma's van derden als die passen bij de groep en het programma dat hen voor ogen staat. Zo zijn er in Den Haag filmpjes gemaakt over straatintimidatie door de jongeren van SDL Moerwijk, in samenwerking met de gemeente.

Robin uit Den Bosch over het ontstaan van het Hiphop podium

Open Up, het hiphop podium. Dat is dus ontstaan vanuit de jongeren, met de ambitie van, we missen hiphop in Den Bosch. Daar gaan we nog iets aan doen. En om dat te doen zijn we samen met een ander platform, dat hier in Den Bosch al heel lang met Urban bezig is, een samenwerking aangegaan. Want je wil natuurlijk ook van elkaars expertise gebruikmaken. En vanuit daar hebben we een keer een pilot gedraaid. Hier bij het Willem II Poppodium kregen ze de mogelijkheid om het gewoon gratis te doen. Zonder zaalhuur en dergelijke. En we zijn toen begonnen met vijf artiesten en twintig man in de zaal. Nu is aanstaande donderdag, de vierde editie met vijftien artiesten. Ik heb er vijf zelfs moeten afwijzen van, hey joh, het programma zit vol.

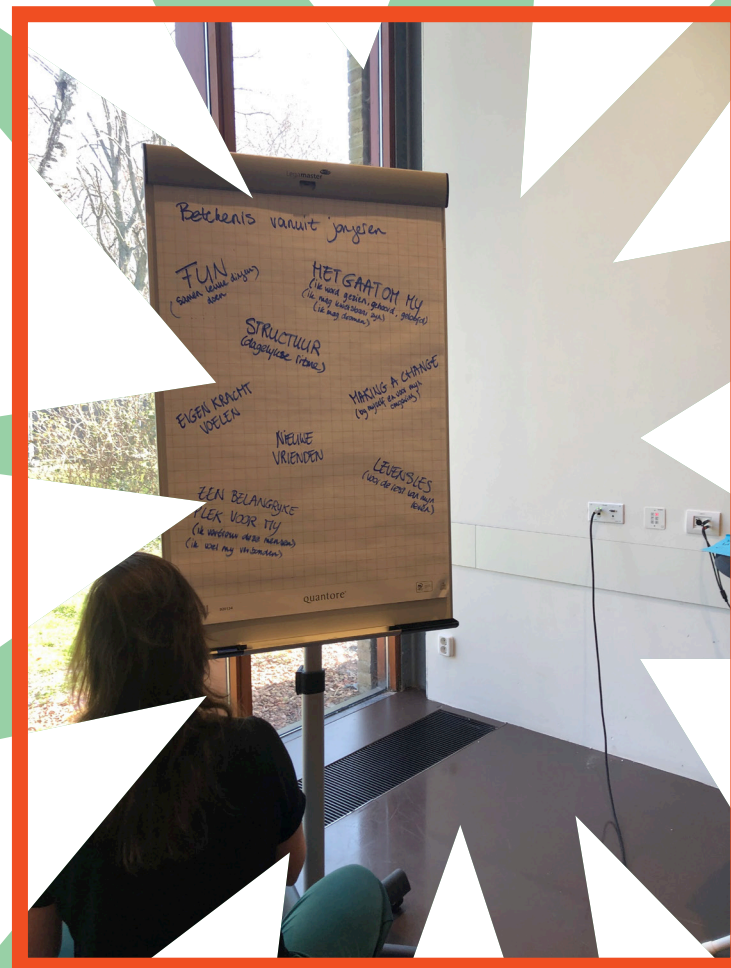
En die brengen ook allemaal weer hun eigen mensen mee in de groep. Vorige keer hadden we honderd in de zaal. Dat is nu om de maand, de laatste donderdag. Ik help ze met, hey hoe doe je zo'n organisatie, hoe werkt dat dan? Oké hoe bereik je de artiesten, hoe melden ze zich aan? Wat gebeurt er als ze zich hebben aangemeld? De jongeren die organiseren het en ze treden zelf ook op. Want dat was wat ze eigenlijk wilden bleek later, zelf meer optreden. De jongen die het bedacht had heeft het de eerste twee keer vooral zelf gedaan, maar hij heeft diabetes en nu hebben we dus een team van vier jonge mensen die dit helemaal dragen. En hij host de avond, maar hoeft niet al het organisatorische zelf te doen. En ondertussen kan hij ook optreden.

Mijn Eigen Kracht vragenlijst

Los van de meetinstrumenten die vanuit het overkoepelende MDT-programma worden gehanteerd, heeft SDL een eigen meetinstrument om de ontwikkeling van de jongeren te kunnen volgen. Dit heet het Mijn Eigen Kracht model. Deze vragenlijst is gefundeerd in de theorievorming van de positieve psychologie, sociaal en emotioneel leren en veerkracht. Het Mijn Eigen Kracht model is in Nederland geïntroduceerd door Covitaal een onderzoeksbureau uit Utrecht. De vragenlijst bevraagt jongeren op hun krachten en hulpbronnen, en niet, zoals gebruikelijk op hun tekortkomingen en problemen. Bij dit meetinstrument gaat het om zelfrapportage. Er worden vier domeinen onderscheiden die zijn onderverdeeld in 12 eigen krachten. De vragenlijst omvat 35 korte vragen. De domeinen zijn:

1. Geloof in jezelf
2. Geloof in de ander
3. Emotionele competentie
4. Bevlogen leven

Jongeren vullen in de groep op papier de eenvoudige vragenlijst in. De antwoorden op de vragen geven een beeld hoe de jongere scoort in vier krachtenvelden of domeinen. De antwoorden kunnen tijdens de groepsbijeenkomst gebruikt worden om direct met elkaar in gesprek te gaan. Jongeren vinden het leuk te kijken wat een ander op eenzelfde vraag heeft ingevuld, omdat de vragen positief geformuleerd zijn. Het is de bedoeling dat de scores ook online worden ingevuld zodat er een groepsbeeld gecreëerd kan worden en de overeenkomsten en verschillen tussen de locaties in beeld kunnen worden gebracht. Het voordeel van de Mijn Eigen Kracht vragenlijst is dat deze de jongeren zelf helpt om inzicht te krijgen en de groepsbegeleiders een beeld geeft waar ze per jongere en als groep aan kunnen werken. Aan het einde van het programma wordt dezelfde vragenlijst nog een keer ingevuld om te zien op welke vlakken de jongeren zich ontwikkeld hebben.

2.4 Randvoorwaarden

Het Programma van School des Levens is anders dan “gewoon” jongerenwerk. Dat betekent dat het belangrijk is dat er binnen de organisatie draagvlak is voor deze manier van werken en dat er de nodige vrije ruimte is voor deze aanpak. Als het programma vanuit een bredere welzijnsorganisatie wordt opgezet, dient voor collega's duidelijk te zijn waarom in dit programma een andere manier van werken wordt gehanteerd. Naast ruimte en kwaliteit van het team zijn veiligheid en middelen (o.a. locatie faciliteiten, samenwerking en budget) van groot belang.

Een belangrijke randvoorwaarde is verder dat er ruimte is voor de locatiecoördinator en voor de jongerenwerkers om regelmatig mee te doen aan teamsessies en overleg waarin het delen van kennis en ervaring voorop staat. Deze sessies zijn belangrijk om het gevoel te hebben deel uit te maken van een groter geheel en om van elkaar te kunnen leren.

2.5 Kosten

In de periode 2020-2022 lagen de kosten per locatie op € 53.160 voor een programma van een half jaar.

Daarin zijn opgenomen:

De kosten voor de jongerenwerkers	€	24.990
De locatiecoördinator	€	5.120
Out-of pocket*	€	22.977

*Out-of pocket kosten bestaan o.a. uit activiteitengeld, inhuur externe coaches, communicatiemiddelen, kers-op-de-taart, vrijwilligersvergoedingen, transportkosten e.d.

School des Levens is tot nu toe gefinancierd vanuit het landelijke MDT-programma. Daarbij is cofinanciering vereist. In het verleden is de cofinanciering geleverd door:

- Het Oranje Fonds
- Fonds 1818 (Den Haag)
- Gemeentes
- Fonds 21
- ABN-AMRO (Social Return On Investment)
- De uitvoeringsorganisaties (uren en locatie in natura)

3. Onderbouwing

School des Levens heeft een eigen Theory of Change. Deze ToC heeft een degelijke theoretische basis die onder meer gevormd wordt door de Presentietheorie, Youth Organizing en Asset-Based Community Development. Daarnaast wordt gebruikt gemaakt van onder meer De Zelfconfrontatie methode ZKM, die gebaseerd is op de narratieve psychologie, de Roos van Leary om gedrag en communicatiepatronen in groepen bespreekbaar te maken en de achterliggende theorie van het Mijn Eigen Kracht model.

Hieronder geven we eerst een samenvatting van de Theory of Change. Daarna gaan we kort in op de kernprincipes van de theorieën en methodes waarop de ToC stoelt.

In de literatuurlijst staan verwijzingen naar praktisch toepasbare weergaven van de verschillende theorieën.

3.1 Theory of Change van School des Levens

In ontwikkeling

Het programma van de School des Levens leidt telkens weer tot nieuwe ervaringen en nieuwe inzichten. Op basis van de uitvoering tot nu toe is een korte Theory of Change opgesteld. Hierin komen vanzelfsprekend veel elementen van wat hiervoor is beschreven terug.

Input: Wat is er nodig?

De condities die voorwaardelijk zijn voor een succesvolle uitvoering van SDL, hebben voornamelijk betrekking op de ervaring van de begeleiders op de locatie in het werken met jongeren vanuit een gelijkwaardige relatie, vertrouwen en aanwezig zijn (presentiebenadering). SDL-locaties zijn bestaande vindplaatsen van jongeren of zeer nabij deze vindplaatsen gelegen. Vanuit hier wordt er out-reachend gewerkt. Dat betekent dat er aansluiting is bij de leefwereld van de jongeren, op straat en op school. Daarnaast werken de begeleiders nauw samen binnen een lokaal netwerk van welzijn, cultuur, sport en onderwijs, dat snel en gemakkelijk ontsloten kan worden voor het programma dat op de behoefte en interesses van de deelnemers aansluit. Dit netwerk is ook belangrijk bij het succesvol maken van een diversiteit aan eigen projecten en events. Bij iedere locatie hoort ook een vaste trainer die in staat is de deelnemers te helpen bij hun zelfanalyse naar drijfveren en kwaliteiten. Om het hele programma heen staan er velen, diverse trainers, experts, ervaringsdeskundigen etc. die een inspirerende bijeenkomst voor de jongeren kunnen verzorgen, zoals ook het team van Centrum 16.22 en hun werkvormen en Ga voor GOUD methode. En laatste voorwaarde voor het programma is dat het hele team van SDL ook zelf bereid is zich te ontwikkelen. Iedereen durft zich kwetsbaar op te stellen, zet eigen ervaringen in tijdens het werken met jongeren, werkt vanuit liefde voor de ontwikkeling van jongeren en heeft een sterke intuïtie. Met deze grondhouding geven zij het goede voorbeeld en bestaat er een veilige en positieve leeromgeving voor de deelnemers.

Activiteiten: Wat doen we?

De **groepsbijeenkomsten** (op eigen locatie en daarbuiten in de vorm van excursies) zijn gericht op persoonlijke ontwikkeling, het verbreden van de eigen horizon, de ontwikkeling van vaardigheden en inspiratie om een eigen wijk-project te initiëren. En op het zelfstandig (met een zekere begeleiding) realiseren van een grote diversiteit aan projecten door de jongeren. De groepsbijeenkomsten zijn er niet alleen om elkaar (peer-to-peer) te steunen en te leren dat je fouten mag maken, maar ook om te zien hoe het programma zo goed mogelijk kan aansluiten bij de groeibehoeften en het potentieel van de jongeren. Naast de groepsbijeenkomsten zijn er **trainingen** gericht op het vinden van hun persoonlijke waarde (training 'Nu ik'). Elk extern bezoek en training wordt gevolgd door een **individuele nabespreking en reflectie** met een van de begeleiders (double loop learning). Ook de leerbehoefte die uit het invullen van de **Mijn Eigen Kracht vragenlijst** is ontstaan, is gedurende het programma een onderdeel van de individuele en/of groepsbegeleiding. Daar waar deelnemers dezelfde behoefte hebben kan een groepsinterventie worden ingezet of anders wordt er op maat gekeken naar wat nodig is. Er is veel ruimte voor reacties op een nieuwe situatie of een ontmoeting en dit wordt op verschillende manieren onderzocht en besproken. Persoonlijke ervaringen worden omgezet in inzicht in eigen gedrag en hoe je dit kan veranderen. Met het bedenken van **wijkprojecten en events** leren de jongeren dat zij met hun kwaliteiten een waardevolle plek in de samenleving hebben. De projecten zijn ook een gelegenheid om in praktijk te brengen wat je zelf misschien gemist hebt en om te ervaren dat wat je doet door anderen gewaardeerd wordt. Zo blijven er na hun eigen deelname aan **SDL peer-begeleiders** verbonden aan het programma die zelf junioren begeleiden bij hun SDL-reis. Daarbij mogen de peerbegeleiders zelf bepalen hoe zij het **juniormaprogramma** vormgeven, behalve dat dit net als hun eigen traject in aansluiting moet zijn op de behoefte van 'hun' junioren.

Output: Wat zijn de resultaten?

In de afgelopen periode zijn er meer dan 500 jongeren actief geweest. Aan de events namen 13825 jongeren deel. Uit deze activiteiten zijn 14 start-ups voortgekomen. Het resultaat van het programma is dat alle deelnemende

jongeren aan het einde van hun traject beter weten wie ze zijn, wat ze kunnen en wat ze willen. En dat ze zich voldoende toegerust voelen om bewust keuzes te maken op het gebied van opleiding en werk. Met deze nieuwe inzichten in hun kwaliteiten en gedrag, zijn ze beter in staat de verleidingen en druk van de straat en social media te weerstaan. Ook kunnen ze na SDL beter omgaan met tegenslagen en hebben ze een groter netwerk om hen heen van mensen die ze vertrouwen en kunnen helpen bouwen aan hun toekomst. Maar het belangrijkste is dat ze weten wat ze waard zijn en dat ze beseffen hoeveel ze voor anderen kunnen betekenen.

Er zijn ook resultaten voor de professionals in het team, namelijk dat ook zij ieder traject weer leren over de behoefte van jongeren en interventies die hierbij passen – wat werkt wel en wat werkt niet? Deze ervaringen delen zij bovendien met de andere begeleiders waardoor ook zij zich als professional ontwikkelen.

Outcome: Wat is het effect?

Op basis van de laatste observaties van de groepsbijeenkomsten, interviews met de begeleiders en ook deelnemers aan SDL, zijn de uitkomsten van het programma voor de deelnemers:

- Individuele groei (zelfkennis van kwaliteiten en vaardigheden), door persoonlijke gesprekken, inzichten uit de Eigen Kracht - vragenlijsten en trainingen van externen;
- Groei in zelfvertrouwen en meer maatschappelijke bewustzijn en – betrokkenheid;
- Buiten je comfortzone treden en leren reflecteren op andere situaties en mensen met andere meningen en ervaringen;
- Ontdekken dat je iets kunt organiseren en uitvoeren wat er eerst niet was en dat je anderen daarmee kunt steunen;
- Ervaren dat wat je doet door anderen gewaardeerd wordt en dat je een bijdrage aan de samenleving kunt leveren;
- Betrokkenheid van onderwijs en organisaties voor een duurzame borging van het programma.

De uitkomsten voor de professionals zijn:

- Behoeft van jongeren centraal stellen in programma is leuk!
- Meer (verdiepende) kennis over (groeps)interventies
- Vergroot professioneel netwerk buiten de wijk of stad
- Snel kunnen handelen bij actuele ontwikkelingen in wijk/stad
- Vergroot vrijwilligersnetwerk van (oud)deelnemers

Impact: wat levert het op?

Binnen SDL vormen zich positieve rolmodellen voor de wijk; jongeren die het voortouw nemen en laten zien wat ze kunnen, en hoe hun inzet juist bijdraagt aan het (mentale) welzijn, gezondheid, veiligheid en onderwijs van andere wijkbewoners. Ze zijn trots op wat ze doen, en worden ook door anderen aangesproken op hun maatschappelijke inzet. Bovendien is deelname aan School des Levens slechts een begin van een proces om vanuit een veilige omgeving zichzelf verder te ontwikkelen en vormen. Zo blijven veel (oud) deelnemers nog jaren na hun eigen deelname actief en vrijwillig betrokken bij de locaties. Deelname aan SDL geeft hun een basis om vanuit te vertrekken, voort te bouwen en terug te vallen. Vanaf dat punt ontwikkelen de jongeren zich tot veerkrachtige inwoners van Nederland.

Naast dat SDL blijvend effect heeft op de ontwikkeling en vorming van jongeren tot volwassenen, draagt SDL bij aan de sociale cohesie in de wijk. De deelnemers bouwen onderling netwerken van familie en vrienden, ze ontmoeten nieuwe mensen van binnen en buiten hun wijk/stad en organiseren weer projecten met en voor wijkbewoners waardoor de sociale structuur van de wijk wordt verstevigd. Hierdoor ontstaan betekenisvolle ontmoetingen tussen generaties, maar ook tussen verschillende culturele achtergronden, religies, beroepen of passies. Verschillen en overeenkomsten tussen bewoners worden rondom SDL samengebracht in het programma voor de jongeren zelf, in de events, maar ook in de eigen projecten. Hiermee wordt segregatie en polarisatie tegengegaan.

Door de jongeren te begeleiden in hun vormingsproces wordt voorkomen dat deze jongeren in trajecten komen die onze samenleving veel energie, inspan-

ning en geld kosten (los van de persoonlijke gevolgen voor de jongere en zijn/haar omgeving), zoals uitval van school of arbeid, detentie, schuldsanering, dakloos of werkloos hun leven doorbrengen. En dat dit effect nog generatie op generatie doorwerkt. Deelnemers aan SDL hebben juist een verbeterde maatschappelijke positie en kansen, meer toegang tot opleiding, ontwikkeling en werk, en daarmee een verbeterde financiële arbeidsmarkt- of ondernemerspositie. Uiteindelijk zijn zij gegroeid in hun persoonlijke kracht en daarmee minder kwetsbaar voor veranderingen in hun eigen omgeving.

Basistheorieën voor sociaal werk

De Presentietheorie

Het Stagehuis Schilderswijk en stichting BMP werken al jaren op basis van de Presentietheorie/de Presentiebenadering. Uitgangspunt van deze door prof. Dr. Andries Baart ontwikkelde theorie is dat je er niet bent met 'er zijn voor de ander'. Je moet er zijn met de ander. Het gaat om aandachtige en toegewijde betrekking tot de ander. Je start dus niet vanuit je eigen interesses, de doelen van je vak of wat in de mode is. (Dus niet je waarneming laten beperken door bijvoorbeeld een verplichte methodiek, politieke eisen of financiële overwegingen). Het gaat erom dat je naar iemands hele leven kijkt en niet alleen naar wat er mis of kapot is. Het gaat er ook om wat er gedaan kan worden. Presentie komt niet in plaats van je eigen vak, maar maakt dat wel breder. Het gaat om relationeel werken, waarbij je subtiliteit, vakmanschap, praktische wijsheid en liefdevolle trouw inzet.

Youth Organizing theorie/methode

Youth Organizing is een interventietheorie en specifieke methodiek in het grootstedelijk jongerenwerk die jongeren uitnodigt, activeert, motiveert en ondersteunt om zelfstandig initiatieven te nemen, vorm te geven, uit te voeren en te onderhouden. Het gaat er daarbij om dat jongeren de aanzet doen, regie hebben over, verantwoordelijkheid dragen voor en tenslotte zelf zorgen voor de praktische realisatie ervan, met als doel; het versterken van het zelf organiserend vermogen van jongeren.

Uit praktijkonderzoek blijkt dat Youth Organizing vier doelen heeft:

1. Binding aan de samenleving
2. Vergroten van verantwoordelijkheid
3. Vorming (leren organiseren, sociaal-communicatieve vaardigheden, kennis opdoen en ontdekken wat je kracht is).
4. Ontmoeting

Het pedagogisch concept van YO is gebaseerd op drie uitgangspunten: zelforganisatie, democratische vorming en kritisch bewustzijn. Voor het beoogde pedagogisch klimaat zijn veiligheid en een lerende omgeving belangrijke voorwaarden. Daarbij gaat het om de uitnodiging tot ontdekken, uitproberen en leren, maar ook om uitgedaagd worden en fouten mogen maken. In de pedagogische relatie is volgens de YO theorie een vijftal uitgangspunten van belang. Deze uitgangspunten vormen een belangrijke basis voor de SDL.

Gezag, daarbij gaat het om de door de jongeren aanvaarde macht van de jongerenwerker.

Positieve benadering, daarmee wordt bedoeld op het erkennen en waarderen van de jongeren zoals ze zijn.

Aansluiting bij de beleving, ervaring, het leef-ritme en de leefwereld van de jongeren.

Dialogiserend 'opvoeden', dat betekent jongeren in open gesprekken bewustmaken van hun kwaliteiten, hun gedrag in relatie tot hun omgeving en hun ambities voor de toekomst.

Structuur bieden, daarbij gaat het vooral om het proces van organiseren van eigen activiteiten. De jongerenwerker richt dat zodanig in dat het jongeren helpt om daarbinnen zelfstandig te brainstormen, keuzes te maken, taken te verdelen en uit te voeren.

Asset-Based Community Development (ABCD-methode)

Vertrekpunt bij de ABCD-community building methode is alles wat er al in een gemeenschap aanwezig is aan gaven, vaardigheden en passies en culturele en historische, economische en fysieke bronnen en middelen. Community building verbindt deze bronnen en middelen op zo'n manier dat mensen alles wat er aanwezig is zelf gaan ervaren en benutten. De principes van de ABCD-methode komen binnen School des Levens vooral aan de orde wanneer de jongeren eigen activiteiten, projecten en events gaan organiseren. Daarbij dienen de zeven uitgangspunten van de ABCD-methode als houvast:

1. Ga in gesprek en ontdek de bouwstenen in de wijk
2. Zorg voor ontmoeting
3. Zoek een community builder
4. Zet bewoners/ jongeren uit de wijk aan het roer
5. Doe (aansluitend bij het ritme en het tempo van de buurt of de groep waarmee je je activiteit/project organiseert)
6. Deel de verhalen
7. Kijk samen vooruit

Gedragsbeïnvloeding

Voor de een-op-een contacten en de groepsbijeenkomsten van de School des Leven is er een aantal leidende principes die gebaseerd zijn op het eerder beschreven Mijn Eigen Kracht model, de waarderingstheorie van de Zelfconfrontatiemethode (ZKM) en de principes van groepsgedrag en groepscommunicatie waarop de Roos van Leary is gebaseerd.

De Zelfconfrontatiemethode

De ZKM-methode is gebaseerd op de narratieve psychologie, waarin het verhaal dat de persoon vertelt over zichzelf en zijn/haar wereld centraal staat. Op een dieper niveau spelen twee grondmotieven door: het streven naar zelfbevestiging en het verlangen naar verbondenheid met iets of iemand anders. Het is belangrijk te beseffen dat in ieder mens en dus ook in iedere jongere

deze verlangens aanwezig zijn, ook al realiseren ze zich dat zelf (nog) niet. Door de jongeren hun verhalen te laten vertellen over ervaringen die van betekenis zijn geweest in hun leven en op zoek te gaan naar hun ideeën voor de toekomst, kunnen de jongerenwerkers het zelfbewustzijn van de jongeren helpen vergroten. Externe trainers kunnen hierbij zeer behulpzaam zijn.

De Roos van Leary

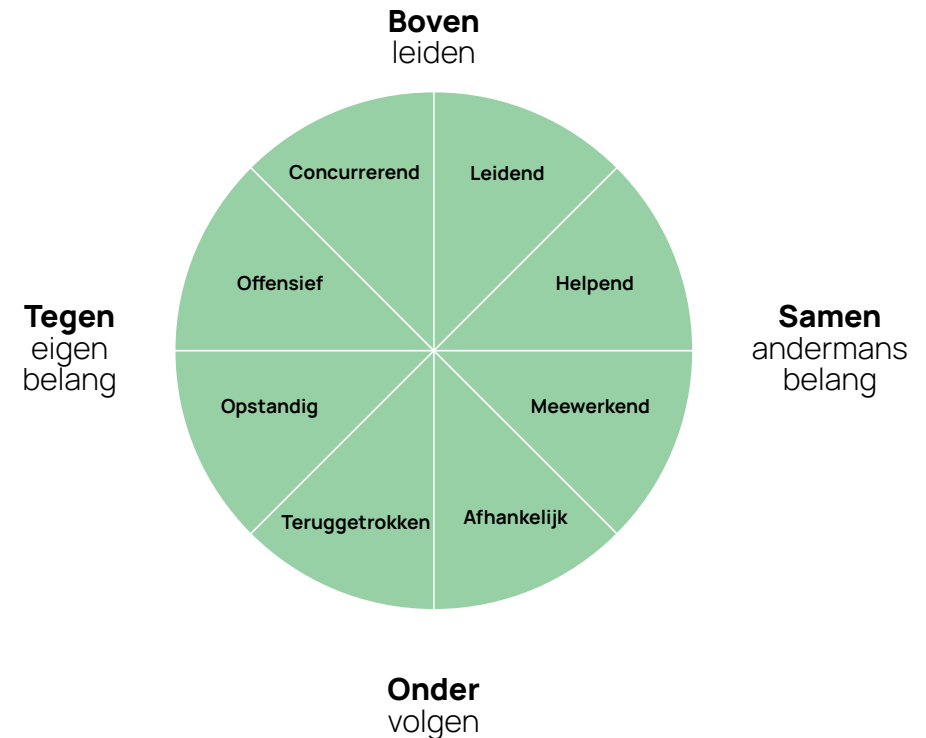
De Roos van Leary is een eenvoudige cirkel met een horizontale en een verticale as. De verticale as is verdeeld in Boven en Onder. De horizontale in Tegen en Samen. Dat levert vier kwadranten op, waarbinnen verschillende typen van gedrag zijn te onderscheiden. Het gaat hierbij om gedrag dat mensen in groepen vertonen en het effect van het gedrag van de een op het gedrag en de intenties van de ander. Uitgangspunt is dat elke groep zijn eigen (ingesleten) patronen kent en dat gedrag van mensen in groepen vaak is te voorspellen. Bepaald gedrag roept een bepaalde reactie op. De Roos van Leary gaat dus bijvoorbeeld ook over hoe je iets zegt.

Als twee mensen samen in hetzelfde kwadrant zitten dan houden ze over het algemeen hetzelfde gedrag in stand. Verticaal tegenovergesteld gedrag roept een complementaire reactie op. Dus leidend gedrag van de een, roep teruggetrokken gedrag van de ander op, of andersom. Als je iemands gedrag wilt versterken, moet je kiezen voor gedrag dat daar verticaal tegenover staat. Gedrag dat horizontaal naast elkaar staat heeft een constructieve invloed.

Double loop learning

Double loop learning draait om vernieuwing. Het omvat de manier waarop we denken of hoe we denken. Vaak zijn het namelijk onbewuste overtuigingen en veronderstellingen die tot ongewenst gedrag leiden. Voor duurzame gedragsverandering moet je de manier waarop je denkt vernieuwen. Welke overtuigingen werken onbewust en ongewild in jouw nadeel? De verkeerde overtuigingen kunnen vaak belemmerend voelen, zowel individueel als binnen teams en organisaties.

Roos van Leary

Vaak laten we ons tegenhouden uit angst voor falen of niet geaccepteerd worden. Deze overtuigingen leiden meestal tot een laag zelfvertrouwen en een fixed mindset. Hier wordt gedragsverandering gesaboteerd door zelflimiterende overtuigingen. Door middel van double loop leren schema's kunnen de dieperliggende achtergronden van vaste denk- en gedragspatronen achterhaald worden en kan er ingezet worden om tot nieuwe patronen te komen die leiden tot meer zelfvertrouwen en samenwerking.

Schematisch overzicht

Het voert wat ver voor dit Handboek om alle theoretische principes toe te lichten. Hieronder geven we een overzicht van de belangrijke werkingsprincipes van School des Levens met een verwijzing naar de theorieën of theorievelden waar deze op gebaseerd zijn.

• Wat doen we?	• Methodische principes	• Rol begeleiders	• Achterliggende theorie
• Kennismakingsgesprekken • Motivatie nagaan • Vertrouwen opbouwen • Nieuwe groep samenstellen • Oog voor groepsdynamiek	• Kennis van de leefwereld • Inzicht in karakter • Inschatting groepsdynamiek	• Informatief • Coachend	• Processturing • Groepsdynamica • Transformatief leren • Asset-based community development (ABCD)
• Aanwezig zijn • Benaderbaar • Observeren • Kiezen manier van benaderen	• Meeleven • Aandacht • Betrokken zijn • Verantwoordelijk zijn	• Aanspreekbaar zijn ook op rare tijden • Zelf initiatief tot contact nemen	• Presentietheorie • Bij de ander zijn • Relatiegestuurd • Aansluiten / Afstemming • Met iemand – voor iemand • Interrumpeerbaar
• Tegenprestatie • Contract • Vrijwilligersvergoeding • Eten en drinken • Certificaat	• Commitment creëren • Werken met lange termijn afspraken	• Laten zien dat het serieus is • Waardering	• Psychologie van interne en externe motivatie
• Inspiratiesessies	• Uit je comfortzone • Rekening houden met anderen • Sociale vaardigheden • Feedback leren geven en ontvangen	• Creatieve programma's bedenken • Jongeren inschakelen • Reflectie organiseren • Groepsdynamiek gebruiken • Vooruitdenken	• Narratieve theorie • Leefwerelden (context vergroten) • Double loop leren • Roos van Leary • Bridging en bonding • Leerstijlen + leercyclus Kolb

• Teambuilding	• Vertrouwen • Groepsgesprekken • Trainingen	• Coachen	• Groepsdynamica
• Groepsgesprekken	• Social skills • Startvragen • Verdiepende vragen • Sturende vragen • Einddoelen formuleren	• Procesbegeleiding • Strategisch opereren	• Groepsdynamica • Participatie theorieën • Sociaal kapitaal • Individu - groep
• Trainingen (extern)	• Personal bonding • Identiteit • Workshops	• Coaching	• Metacognitie - Ken u zelve • Kernkwadranten (kernkwaliteit, valkuil, uitdaging, allergie) • Veranderingstheorie • Leiderschapstheorieën
• Ontspanning	• Social skills • Eigen verantwoordelijkheid • Initiatiekracht	• Begeleiding op afstand	• Zelforganisatie & Zelfsturing
• Presenteren /pitchen	• Peer-to-peer • 1 op 1 begeleiding • Samenwerken	• Begeleiding • Ambitie • Realiteitsgehalte	• Waarderingstheorie
• Projectplannen	• Talenten • Skills	• Zelfsturing	• Empowerment • Youth Organizing theorie
• Events	• Leiderschap • Realiteitsgehalte		• ABCD-methode • Zingevingstheorie

- Evalueren
- Mijn Eigen Kracht vragenlijsten

- Argumenteten
- Onderbouwen
- Ranking – beoordelen

- Bouwstenen vervolg programma
- Ervaringsleren

ALGEMENE PRINCIPES

- Organisch ontwikkelen
 - Informeel werker
 - Vormingswerk
 - Opbouwwerk
 - Empowerment
 - Participatie
 - Zingeving
-

3.2 Achtergrondinformatie

Het programma van de SDL richt zich op jongeren in kwetsbare posities. Hun achtergronden kunnen heel verschillend zijn, maar over het algemeen gaat het om jongeren die moeite hebben om hun eigen weg te vinden en/of jongeren die juist heel goed weten dat zij een steentje willen bijdragen aan de samenleving.

In het programma gaat het om twee groepen. De deelnemers aan de kerngroep in de leeftijd van 17 tot 27 jaar en de junioren, dat zijn jongeren in de leeftijd van 14 tot 17 die meer dan eenmalig deelnemen aan activiteiten die door de kerngroep-leden worden georganiseerd en die een persoonlijke band met een of meerdere kerngroep deelnemers ontwikkelen, waardoor deze als een rolmodel kunnen fungeren. De cultuur waarin de jongeren opgroeien kan per wijk/stad verschillen. Om met het SDL-programma aan de slag te gaan moet je het nodige weten over de achtergronden en de issues van de jongeren waarmee je werkt. Het is belangrijk de leefwereld van jongeren van verschillende achtergronden niet alleen uit de literatuur te kennen, maar ook uit persoonlijke ervaring. Denk daarbij aan verleidingen van buitenaf, zoals criminaliteit, drugs en dergelijke, maar ook aan motivatieproblemen waarmee jongeren kunnen kampen. Verder is het van belang dat de projectbegeleiders een overzicht hebt van culturele programma's, trainers, workshops en mogelijke uitstapjes om de jongeren op een constructieve manier uit hun comfort-zone te halen.

3.3 De visie achter de interventie

Door dit Handboek heen is duidelijk te lezen dat het programma van de School des Levens is gebaseerd op het principe niet voor, maar met jongeren. De jongeren die meedoen, doen dat op vrijwillige basis, dat betekent dat er dus ergens een motivatie is om mee te doen. Dat kan een verwachting zijn die ze zelf aan het begin niet kunnen verwoorden, of een behoefte om gehoord en gezien te worden. De inzet van het programma is dan ook niet probleem gestuurd, maar gericht op het creëren van kansen en mogelijkheden. Soms gaat het daarbij om hele kleine stapjes, soms zie je jongeren in een keer hele grote stappen maken. Elke deelnemer heeft daarin zijn/haar eigen tempo. Het kan ook zijn dat de ontwikkeling zich pas na afloop van het programma openbaart. Daarom is het ook zo belangrijk dat er aandacht blijft voor de deelnemers die na afloop door gaan met hun eigen project of die als vrijwilliger mee doen in de begeleiding van volgende trajecten.

3.4 Verantwoording

De effecten van School des Levens worden op verschillende manieren gemeten: Door de Mijn Eigen Kracht vragenlijsten, de regelmatige interviews met de jongerenwerkers die vanuit stichting BMP worden gehouden, de interviewgesprekken met de jongerenwerkers en het bijhouden van de uitval in het programma (gering) en van de betrokkenheid/inzet van de deelnemers na afloop van het programma (groot).

Al deze instrumenten tonen aan dat de resultaten van het programma bijzonder goed zijn. Jongeren tonen meer motivatie, hebben het besef dat de wereld groter is dan ze dachten en dat ze veel kunnen leren ook van mensen die anders zijn dan zij. Verder blijkt de doorwerking van het programma goed. Er ontstaat als het ware een humuslaag waarop nieuwe initiatieven kunnen groeien.

Natuurlijk is dit programma niet in staat om armoede op te lossen of de leefomstandigheden van gezinnen te verbeteren, maar het kan er wel toe bijdragen dat jongeren beter leren omgaan met moeilijke situaties en dat ze weerbaarder zijn als ze in verleiding worden gebracht om foute dingen te doen. Ook helpt het ze om bewustere keuzes te maken wat betreft de opleiding die ze willen volgen en het soort baan dat ze voor ogen hebben. Een eigen netwerk van mensen waarvan je weet wat je aan ze hebt is daarbij ondersteunend. Dit wil niet zeggen dat de resultaten meteen bij alle deelnemers zichtbaar zijn. Soms duurt het een tijd en komen ze na twee jaar opeens langs om te vertellen hoe het met ze gaat. Het vertrouwen dat de jongerenwerkers in de deelnemers hebben, zonder dat dit betekent dat ze naïef zijn, is een belangrijke sleutel tot het succes van het programma.

Omdat het programma voornamelijk inzet op preventie is moeilijk te bewijzen dat het bijdraagt aan minder schooluitval, minder psychische problemen en minder criminaliteit, maar er zijn zeker aanwijzingen dat dit het geval is.

3.5 Praktijkervaringen

Over de praktijkervaringen met School des Levens is in juni 2023 een aparte publicatie verschenen Vonk om te vlammen. Daarin zijn heel veel aansprekende voorbeelden te zien en te lezen. Jongeren vertellen wat meedoen aan SDL voor hen betekent, jongerenwerkers vertellen over hun manier van werken en er staan mooie voorbeelden in van activiteiten en events die op de verschillende locaties hebben plaatsgevonden. Voor een inzicht in de praktijkervaringen verwijzen we daarom graag naar deze publicatie.

In de bijlagen staat naast een literatuuroverzicht wel een overzicht van alle activiteiten en events die door jongeren van de verschillende locaties georganiseerd zijn in de afgelopen periode.

Tot slot

Het starten van een zo groot project als School des Levens in coronatijd was een groot avontuur. Terugkijkend is het bijzonder om te zien hoe een aantal activiteiten die toen min of meer noodgedwongen ontstonden, zoals de E-sports in Den Bosch nu volop deel uitmaken van het leven op de Tramkade in die stad. En wie had kunnen voorzien dat jongeren een eigen ontmoetingspunt gingen runnen in winkelcentrum De Heuvel in Eindhoven, of dat er in Moerwijk een echte Jeugdraad tot stand zou komen? Allemaal voorbeelden van wat er kan gebeuren als je jongerenwerkers en jongeren de ruimte geeft om hun eigen paden te volgen en hun eigen denken te ontwikkelen. Wij hopen dat velen zich geïnspireerd voelen door deze mooie voorbeelden en dat zij dit Handboek zullen gebruiken om in hun eigen omgeving aan de slag te gaan.

BIJLAGEN

BIJLAGE 1

Overzicht activiteiten en events

Stad/Wijk	Naam project/ event	Doel (in één zin)	Datum	Locatie	Schatting aantal deelnemers	Eventuele samen- werkingspartner
Den Bosch	Smash Bros Ultimate Tournament @ WSC I Augustus 2021	Ervaring opdoen voor het organiseren van een event en draag- vlak onder gamende jongeren toetsen	17-7-2021	World Skate Center (oude locatie)	20	World Skate Center
Den Bosch	Green Splash Workshop	Leren hoe je de openbare ruimte kunt vergroenen	8-10-2021		10	Het werk was onder- deel van de tentoon- stelling RE_NATURE van 8 t/m 31 oktober 2021
Den Bosch	Jamkade Jam- sessies	Bij elkaar brengen van jonge muzikanten en van elkaar leren door te jammen	22 april 2022 - 26 mei (26x)	Ketelhuis	25	
Den Bosch	Jamkade Singer- songwriter middag	Oefenen met het schrijven van muziek en lyrics	nov - dec 2022 (4x)	Ketelhuis	10	Diverse beroepsmu- zikanen
Den Bosch	Jamkade Love Bytes	Optredens van muzi- kanten uit de com- munity	14-2-2023	Pixel Arcade, Tram- kade	20	Pixel Arcade
Den Bosch	DBE - Donderdag	Bij elkaar brengen van de jonge game com- munity zodat zij elkaar ook live ontmoeten, en niet alleen digitaal	28 april 2022 - 26 mei 2023 (30x)	Ketelhuis	40	
Den Bosch	DBE Bord & Kaartspel- lenmiddag	Jongeren betrekken die wel van spellen houden, maar niet van online games	30-6-2022	World Skate Cen- ter	30	World Skate Center De Dobbelsteen

Den Bosch	DBE Skate 'n Smash Tournament	Community versterken met een mix van een toernooi met prijzengeld en lichamelijke beweging	10-9-2022	World Skate Center	32	World Skate Center
Den Bosch	DBE Bezoek aan Gameforce	Community versterken met een bezoek aan grootste gaming expo van NL	8-10-2022	Jaarbeurs, Utrecht	12	
Den Bosch	DBE Bordspellen-avond		5-10-2022	Ketelhuis	15	
Den Bosch	DBE Hosting @ Basshaven	Game - en Drum & Bass communities met elkaar verbinden	28-10-2022	Willem Twee Poppodium	20	Willem Twee Poppodium Basshaven
Den Bosch	DBE Pokémon Release Party	Community versterken met de lancering van een nieuwe Pokémon Game	18-11-2022	Pixel Arcade, Tramkade	20	Pixel Arcade
Den Bosch	DBE Kerstborrel	Community versterken door een kerstontmoeting	22-12-2022	Ketelhuis	35	Ketelhuis
Den Bosch	DBE Hosting @ Basshaven	Game - en Drum & Bass communities met elkaar verbinden	13-1-2023	Willem Twee Poppodium	20	Willem Twee Poppodium Basshaven
Den Bosch	DBE Mario Kart Deluxe Toernooi	Community versterken door samen te gamen	29-1-2023	Ketelhuis	30	

Den Bosch	DBE King van de kade #1	Community versterken door een competitie te starten	1-2-2023	Onderwijsboulevard	10	
Den Bosch	DBE Retro Night	Community versterken door samen gamen met ouderwetse consoles	2-3-2023	Ketelhuis	25	WEZ! Game Café
Den Bosch	DBE King van de Kade	Community versterken met een toernooi	30-4-2023	Ketelhuis	16	
Den Bosch	Young Changemakers excursie Weather Makers	Inspiratie en kennisdeling over de kracht van water en het klimaat	23-11-2023	Henriëttewaard	8	The Weather Makers
Den Bosch	Young Changemakers Netwerkborel	Ontmoeten van gelijkgestemden, elkaar inspireren en verbinden	Januari 2023 - Mei 2023 (5x)	Ketelhuis	12	
Den Bosch	Young Changemakers Workshop Duurzaam Ontwerp	Met als doel om de positieve impact op allerlei duurzame thema's binnen een ontwerp te optimaliseren	19-4-2023	Buro Kade	8	MDT Landscape Architects
Den Bosch	Heksenketelhuis	De Tramkade veranderen in een spookhuis		Tramkade	25	PowerUp073
Den Bosch	Open Urban Podium	Een podium bieden aan nieuw hiphop talent tbv artistieke, persoonlijke en professionele ontwikkeling	juni 2022 - mei 2023	Willem Twee Poppodium	70	Stichting Dukebox, Willem Twee Poppodium

Den Bosch	Open UP Song Contest	Een 16 barz challenge waarmee 3 jonge rappers een optreden wonnen op Bevrijdingsfestival Brabant	5-5-2023	Bevrijdingsfestival Brabant	350	Stichting Dukebox, Bevrijdingsfestival, Lion Event Support
Den Bosch	DIY Festival	Do-It-Yourself festival is volledig door jongeren georganiseerd om te laten zien wat ze tijdens het SDL-traject hebben gedaan en geleerd	13-5-2023	Tramkade	480	WeenerXL, Bossche Brouwers, Blikopvoort, Stadslab, Barkade, van Aken, Gemeente Den Bosch, Stichting Quiet, ISK-scholen, Makersstraat
Den Bosch	DBE naar Dutch Comic Con	Community versterken met een bezoek aan grootste gaming expo van NL	29-4-2023	Brabant Hallen	13	
Den Bosch	DBE naar Super Mario Bros. Film	Community versterken met een gezamenlijk bezoek aan de film	11-4-2023	Vue Cinema Den Bosch	31	
Den Bosch	DBE hosting @ Basshaven		19-5-2023	Wilem II	20	Willem Twee Poppodium
Den Bosch	DBE King van de Kade #3		3-6-2023	Ketelhuis	16	
Den Haag/ Schilderswijk	GIRLZ	Meidenclub waarbij meiden vanaf 11 jaar elkaar ontmoeten en weerbaar worden gemaakt	2019 t/m 2023	Stagehuis Schilderswijk	80	

Den Haag/ Schilderswijk	#Watzegijj	Training door peers tegen (online) discriminatie zodat zowel online als offline polarisatie binnen onze samenleving wordt tegengegaan	2022 en 2023	Stagehuis Schilderswijk, Buurtcentrum Moerwijk en Buurthuis Mandelaplein	120	Wijkz, Centrum 1622, Gemeente Den Haag, Jeugdwerk Den Haag
Den Haag/ Schilderswijk	#Getready4your(next)job	CV training ontwikkeld en uitgevoerd door peers vanuit School des Levens die uitleggen hoe je een goede CV maakt zodat jongeren een gelijk(ere) kans hebben op een baan	2021 t/m 2023	ROC Mondriaan	120	ROC Mondriaan
Den Haag/ Schilderswijk	District Spot	Bevorderen van sport en bewegen vanuit rolmodellen m.n. (zaal)voetbal en calisthenics	2022 en 2023	Teniersplantsoen	80	NOC*NSF, Basic Fit, Gemeente Den Haag
Den Haag/ Schilderswijk	Project Vrijheid	Jongeren en vluchtelingen geven hun eigen betekenis aan het thema vrijheid aan de hand van verhalen	2022	Stagehuis Schilderswijk/Museum Beeld en Geluid Den Haag	15	Stichting BMP
Den Haag/ Schilderswijk	Iftar	Ontmoeten van wijkbewoners bij het verbreken van het vasten tijdens de Ramadan	2020 t/m 2023	Teniersplantsoen	450	
Den Haag/ Schilderswijk	Veiligheidsdag Schilderswijk	Begrip en respect creëren bij kinderen en jongeren voor het werk van hulpdiensten zoals politie, brandweer, ambulance, ANWB, Reddingsbrigade	2020 t/m 2023	Teniersplantsoen	500	Politie Haaglanden, Witte Kruis, Brandweer Den Haag, HRVB, ANWB, MDT Schok & Pomp

Den Haag/ Schilderswijk	De toekomst is van jou!	Event voor jongeren over het maken van verstandige keuzes met betrekking tot studie en werk	september t/m no- vember 2021	Theater De Vaillant	60	Theater De Vaillant, Jongerenpunt070
Den Haag/ Schilderswijk	Cakes4U	Meiden van GILRZ bakken cupcakes om te verkopen - opbrengst (€850,-) is voor opvang van vluchtelingen in Ne- derland	maart & april 2022	Stagehuis Schilderswijk	400	Vluchtelingenwerk Nederland
Den Haag/ Schilderswijk	Goodie-bag actie	Door middel van do- natie kunnen er 250 rugzakken met warme spullen en lekkers worden uitgedeeld aan dak- en thuislo- zen in Den Haag	1-12-2020	Stagehuis Schilderswijk	250	Leger des Heils
Den Haag/ Schilderswijk	Little Amal	Rondom de komst van Little Amal naar Den Haag organiseren jongeren workshops voor kinderen op de basisschool over kinderrechten	oktober t/m november 2021	Teniersplant- soen	250	Basisschool 't Palet
Den Haag/ Schilderswijk	Door Dik en Dun 2.0	Jongeren geven voorlichting over een gezonde leefstijl en sporten met 25 kinde- ren (10-13 jaar)	2021 t/m 2023	Teniersplant- soen	75	Basisschool 't Palet
Den Haag/ Schilderswijk	Stemburo Take Over (pilot)	Jongeren nemen als eerste in Nederland een stemburo over tijdens de verkiezin- gen op 11 maart 2023, van werving tot het tellen van de stem- men, om hiermee het aantal jonge kiezers te vergroten	6 januari t/m 31 mei 2023	Theater De Vaillant	15	Theater De Vaillant, gemeente Den Haag

Den Haag/ Schilderswijk	Theatervoorstelling M.A.N.	Inzicht geven en be- grip creëren over alle verschillende verwach- tingen waar jongens die in de Schilderswijk opgroeien mee te maken krijgen	2019 en 2020	Theater De Vaillant	600	Theater De Vaillant
Den Haag/ Schilderswijk	Podcast School des Levens	Delen van leven- servaringen vanuit het perspectief van jongeren	2020	Theater De Vaillant	1000	Theater De Vaillant
Den Haag/ Schilderswijk	Kaartenactie 'Groeten uit de Schilderswijk'	Kaarten voor ouderen in verpleeghuizen tijdens de eerste Co- vid-19 lockdown met quotes om hen een hart onder de riem te steken en beschreven door jongeren uit de wijk	2020	Stagehuis Schilderswijk	500	
Den Haag/ Schilderswijk	Schilderswijk Soccer Competitie	Zaalvoetbalcom- petitie van, voor en door jongens uit de Schilderswijk	2019 t/m 2022	De Houtzagerij	500	
Eindhoven	Woensel-Noord Cup Eindhoven	Event is gericht op sociale samenhang, voorkomen crimina- liteit, inzet positieve rolmodellen, bevorde- ren zinvolle tijdsbe- steding	26-6-2021	Vlokhoven, Eindhoven	200	Steunpunt Vlokhoven, JC Pitstop
Eindhoven	Playce to Be festival	Event is gericht op sociale samenhang, voorkomen discrimi- natie, bevorderen zin- volle tijdsbesteding, cultuurparticipatie jeugd.	22-7-2022	Prinsenjagt Eindhoven	60	Jongerencentrum Pitstop, ROC Summa College

Eindhoven	Stadsstudio 040 Winkelcentrum de Heuvel	Wekelijkse activiteit is gericht op cultuurparticipatie, zinvolle vrijetijdsbesteding, vergroten sociale samenhang jeugd en winkeliers, voorkomen overlast	wekelijks vanaf oktober 2022	Winkelcentrum de Heuvel	200	Winkelcentrum de Heuvel, Beveiliging de Heuvel, Jongerencentrum Pitstop
Eindhoven	Uitstapje Catania Sicilië	Versterken vriendschappen jongeren, leren uit de comfortzone te stappen, bevorderen van persoonlijke groei en ontwikkeling, bevorderen cultuurparticipatie	17-20 maart 2023	Italië	12	
Eindhoven	Euromast	Versterken groepsproces en bevorderen van persoonlijke groei en ontwikkeling	2020	Rotterdam	6	
Eindhoven	Reachout4you	Versterken groepsproces, teambuilding in de bossen	2020 t/m 2022	Aarle-Rixtel	20	Reachout4you
Eindhoven	Speurtocht in het centrum	Ken jij je eigen stad?	2020	Centrum Eindhoven	8	Heel Holland speurt
Eindhoven	Quad rijden	Nieuwe ervaring, bevorderen van persoonlijke groei en ontwikkeling	2020	Veldhoven	7	Klimrijk Brabant
Eindhoven	Nationaal monument kamp Vught	Jongeren geven een eigen betekenis aan vrijheid	2021 en 2022	Vught	25	Kamp Vught
Eindhoven	Theatervoorstelling A seat at the Table	Inzicht krijgen en herkenning van Racisme	2021	Den Bosch	12	Theater aan de Parade

Eindhoven	VR experience	versterken groeps- proces, nieuwe ervaring	2021	Strijp S	20	The Park Playground
Eindhoven	Bezoek aan Berlijn	Versterken vriend- schappen jongeren, leren uit de com- fortzone te stappen, bevorderen van persoonlijke groei en ontwikkeling, bevoor- deren cultuurpartici- patie	2022	Berlijn	6	
Eindhoven	Stagehuis Schilderswijk	Kijken in andermans keuken	2020 en 2022	Den Haag	21	SDL070
Eindhoven	Tramkade Den Bosch	Kijken in andermans keuken	2022	Den Bosch	10	SDL073
Eindhoven	Masterchef	Vrouwen delen en steunen elkaar na de aardbeving in Turkije	2022	Eindhoven	10	Jongerencentrum Pitstop
Eindhoven	Vrouwenmiddag		2022	Eindhoven	20	Stichting IK WIL
Eindhoven	Cultureel uitstapje	Het ontdekken dat er verschillen zijn maar erachter komen dat we allemaal hetzelfde zijn: Mens	2022	Berg en Dal	12	Africa Museum
Eindhoven	Escape Room	Versterken van groepsproces	2021	Strijp S	10	Escape Room Eindhoven
Den Haag/ Moerwijk	Moerwijkse Jeugdraad	Bevorderen van parti- cipatie onder jonge- ren in hun stad, wijk en of buurt	2022 – heden	Moerwijk	10	

Den Haag/ Moerwijk	Jeugd manifest Moerwijk (onder- deel van Moerwijkse Jeugdraad)	De stem van de ver- schillende jeugdgroe- pen in de wijk in kaart brengen en inzicht- telijk maken voor de beleids-makers om verandering op hoger niveau te stimuleren	2022 – heden	Moerwijk	40	Stichting Vreedzaam
Den Haag/ Moerwijk	Politiek café (onder- deel van Moerwijkse Jeugdraad)	In aanloop naar de ge- meenteraadsverkie- zingen is dit politiek café georgani-seerd waarbij jongeren na gaan denken over het thema inclusie, kansengelijkheid en discriminatie	1-3-2023	Wijkcentrum Moerwijk	40	Prodemos
Den Haag/ Moerwijk	Boxing kids (onder- deel van Moerwijkse Jeugdraad)	Het gratis en laag- drempelig aanbieden van bokslessen voor kinderen door jongeren	2022 – heden	Wijkcentrum Moerwijk	25	
Den Haag/ Moerwijk	Opening van het speelseizoen (onder- deel van Moerwijkse Jeugdraad)	Middels vier wijk- feesten het mooie weer en daarmee de opening van het (bui- ten)-speelseizoen stimuleren	1-7-2022	Esmoreitplein, Johanes voetpad en Heeswijkplein	200	Gemeente Den Haag
Den Haag/ Moerwijk	Zacks snacks (onder- deel van Moerwijkse Jeugdraad)	Informatieve kook- workshops, waar- bij video's worden gemaakt en online worden verspreid om anderen te motiveren om eigen maaltijden te maken die goed- koop en gezond zijn.	2022- heden	Moerwijk	6045	

Den Haag/ Moerwijk	New Years eve diner (onderdeel van Moerwijkse Jeugdraad)	Een eindejaarsfeest voor de jeugdigen uit de wijk georganiseerd door jeugdigen uit de wijk met als doel kunst en cultuur on- der de aandacht bren- gen en oud en nieuw overlast tegengaan	1-12-2022	Theater Dakota	35	Theater Dakota
Den Haag/ Moerwijk	Award show (onder- deel van Moerwijkse Jeugdraad)	Jeugdigen stemmen tijdens de awardshow op andere jongeren voor prijzen waaron- der wie is het meest inspirerend en wie is het grappigst om hen een positieve boost te geven.	1-12-2022	Theater Dakota	35	Theater Dakota
Den Haag/ Moerwijk	Shanks no thanks (onderdeel van Moerwijkse Jeugdraad)	Training met digitale tools waaronder VR om wapengeweld onder jongeren te verminderen	2022 – heden	P.Oosterlee- school	40	
Den Haag/ Moerwijk	Workshop avond (onderdeel van Moerwijkse Jeugdraad)	Tijdens een workshop avond in de Van Baerlestraat krij- gen jongeren drie workshops gericht op ondernemerschap, met de kans op het gratis gebruik maken van BLOCK 33 voor de ruimte voor minimaal een jaar	2022	BLOCK33	30	Miles, BLOCK33
Den Haag/ Moerwijk	Inspiratieavond van Baerlestraat	MJR haalt ideeën en wensen op bij jeugd uit de wijk voor de programmering van de nieuwe ruimte die de gemeente voor jeugd in het stadsdeel gaat huren	2022	BLOCK33	35	

Den Haag/ Moerwijk	Buurtbroeders Moerwijk	Buurtbroeders zetten zich in voor hun buurt in de wijk waarbij zij de leefbaarheid en veiligheid in de wijk op positieve wijze willen stimuleren	2022 – heden	Jan Luykenlaan en Heeswijkplein	22	Gemeente Den Haag
Den Haag/ Moerwijk	Vr films straat intimidatie, hangjongeren en steekwapens	Jongeren spelen in virtual reality films om verschillende thema's in beeld te brengen. Deze films worden onderdeel van trainingen en voorlichtingen	2022 – heden	Moerwijk	6	Green Circle
Den Haag / Moerwijk	Wekelijkse zaalvoetbal (onderdeel van Buurtbroeders)	Wekelijks organiseren de jongeren de zaalvoetbalactiviteit voor andere jongeren in de wijk	2022 – heden	Roemer Visscher College	50	
Den Haag/ Moerwijk	Ilfar buurtbroeders (onderdeel van Buurtbroeders Moerwijk) 2x	Jongeren met elkaar in verbinding brengen en de sociale steun vergroten	2022 en 2023	Wijkcentrum Moerwijk en BLOCK33	70	
Den Haag/ Moerwijk	Streven naar een betere toekomst	Event gericht op het vergroten van kennis bij jongeren over verschillende thema's: veiligheid en financiën	2021	Wijkcentrum Moerwijk/ TAC90	50	Centrum 1622
Den Haag/ Moerwijk	Buurtbioscoop	Jongeren met elkaar verbinden, hun netwerk middels een laagdrempelige en leuke activiteit vergroten	2022	Wijkcentrum Moerwijk	70	

Den Haag/ Moerwijk	Meiden boksen	Meiden werken aan het vergroten van hun zelfredzaamheid, zelfvertrouwen en zelfbeeld door middel van boks trainingen	2022	Wijkcentrum Moerwijk	20	
Den Haag/ Moerwijk	Trainingen straatintimidatie	Jongeren nemen deel aan train de trainer bijeenkomsten waarbij zij leren over straatintimidatie en wat zij kunnen doen om dit tegen te gaan om dit weer uit te zetten in de wijk bij de jongere jeugd.	2023	BLOCK33	30	BLOCK33
Den Haag / Schilderswijk	Voorstelling De man die geen hekel had joden	Voorstelling gebaseerd op waar-gebeurd verhaal – inleving en kennis van geschiedenis en vergeving	2021	Theater Dakota	15	Vlammende Eend
Den Haag / Schilderswijk	Met andere ogen	VR experience over discriminatie en uitsluiting	2021	Theater Dakota	10	Critical Mass
Den Haag / Moerwijk	Een botsing met het verleden	Voorstelling van en over een overlever uit de Tweede Wereldoorlog waarin zij haar verhaal doet.	2022	Wijkcentrum Moerwijk	10	

Den Haag / Moerwijk en Schilderswijk	Angry Young Men	Theatervoorstelling over jongeren en criminaliteit	2022	Theater Dakota	30
Den Haag / Moerwijk en Schilderswijk	Laura H	Theatervoorstelling over uitreizigster Laura H	2022	Internationaal Theater Amsterdam	30
Den Haag / Moerwijk en Schilderswijk	Van Mekka naar Marrakesh	Voorstelling over de reis van de Arabieren uit Mekka naar het huidige Marrakesh waar ingezoomd wordt op de roots van de Nederlandse Marokkanen	2022	De Meervaart	20
Den Haag / Moerwijk en Schilderswijk	De Ramadan Conference	Voorstelling van vier comedians over hun ervaringen met de ramadan	2022	Theater Dakota	20
Den Haag / Moerwijk en Schilderswijk	Ze ruiken het als je bang bent	Voorstelling en ge- sprek over de verhar- ding van jeugdigen in Nederland	2022	Theater Vaillant	20

BIJLAGE 2

Naslag- en literatuurverwijzingen

Artikel over School des Levens

<https://www.publiq.be/nl/inzichten-en-praktijk/school-des-levens-begeleidt-jongeren-naar-de-beste-versie-van-zichzelf>

Publicatie van School des Levens

Een vonk om te vlammen; één vonk is genoeg voor een oorverdovend vuurwerk. Zie <https://www.schooldeslevens.nl/>

Presentietheorie

<https://www.presentie.nl/algemeen/wat-is-presentie/>

Kernkwadranten

<https://www.toolshero.nl/communicatie-modellen/kernkwadrant-ofman-theorie/>

Metacognitie

<https://www.tijdschriftdepsycholoog.nl/wetenschap/metacognitie-ken-uzelve/>
(daarvoor moet je inloggen)

Veranderingstheorie

<https://beleidsplanning.socius.be/toc/>

Waarderingstheorie

<https://www.zkmvereniging.nl/over-zkm/de-theorie-achter-zkm>

Groepsdynamica

<https://www.worldsupporter.org/en/chapter/41260-begrippenlijst-groepsdynamica>

<https://faro.be/kennis/organisatieontwikkeling/groepsdynamica>
(een praktische uitwerking voor het werken met groepen)

Youth organizing

https://www.hva.nl/binaries/content/assets/subsites/kc-mr/lectoraat-ys/youth-organizing_def.pdf

Asset-based community development

https://en.wikipedia.org/wiki/Asset-based_community_development

<https://www.isabewoners.nl/buurtbewoners-verbinden/ontwikkel-de-buurt-met-asset-based-community-development/>

Leerstijlen + leercyclus Kolb

https://nl.wikipedia.org/wiki/David_Kolb

Roos van Leary

<https://www.wij-leren.nl/roos-van-leary-gedrag.php>

Double Loop learning

<https://actiondesign.com/resources/readings/double-loop-learning>

<https://www.coachingtheshift.com/nl/single-double-triple-loop-learning>

BIJLAGE 3

Relevante contactgegevens

Stichting De Conceptenbouwers

Tramkade 26
5211 VB 's-Hertogenbosch
Contactpersoon: Kirsti Pol
kirsti@conceptenbouwers.nl

Buro Cement

Strohuizen 35
5282 NZ Boxtel
Contactpersoon: Jeroen Peijnenburg
jeroen@burocement.nl

Wijkz

Zichtenburglaan 260
2544 EB Den Haag
Contactpersoon: Irma Bolhuis
I.Bolhuis@wijkz.nl

Stagehuis Schilderswijk

Teniersplantsoen 13B
2556NX Den Haag
Contactpersoon: Anne-Frieda Neijenhuis
annefrieda@stagehuisschilderswijk.nl

Ontwikkelcentrum Utrecht

Amerikalaan 199
3526VD Utrecht
Contactpersoon: Omar Berkane
Omarberkane@gmail.com

Centrum 16.22

Brouwersgracht 2
2512 ER Den Haag
Contactpersoon: Joyce Bikker
Joycebikker@centrum1622.nl

Stichting BMP

Asterweg 19C-7
1031HL Amsterdam
Contactpersoon: Saskia Moerbeek
moerbeek@stichtingbmp.nl

Covitaal

Obrechtstraat 72
3572 EH Utrecht
Contactpersoon: Michaël von Bönninghausen tot Herikhave
michael@covitaal.com

SCHOOLS
LEVENSLIJN

schooldeslevens.nl

B
A
M

